

MAÜ
PRESS

Artuklu Kaime

Kültürel İktisat Bağlamında Ekonomik Faaliyetler: Mardin Süryanileri Üzerine İnceleme*İsa BUCAK | <https://orcid.org/0000-0002-8281-2744> | E-Posta:isabbucak@gmail.comİnönü üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Anabilim Dalı Adı,
Malatya, TürkiyeGeliş Tarihi 01.06.2025
Kabul Tarihi 06.02.2026
Yayın Tarihi 31.03.2026**Atıf Bilgisi**Bucak, İ. (2026). Kültürel İktisat Bağlamında Ekonomik Faaliyetler: Mardin Süryanileri Üzerine İnceleme. Artuklu Kaime, 17, 65-97. <https://doi.org/10.55119/artuklukaima.1711186>**Öz**

Ekonomik faaliyetler, yaşam mücadelesinde insanoğlunu yıllardır meşgul eden toplumsal konulardan biri olmuştur. Fakat Türkiye genelinde ve Mardin ili özelinde Süryanilerin ekonomik faaliyetlerine yönelik literatürde çalışmaların yetersiz sayıda olduğu göze çarpmaktadır. Bu çalışmanın amacını, kültürel iktisadın kapsamına giren kültürel farklılıkların Süryanilerin ekonomik faaliyetlerini nasıl şekillendirdiği oluşturmaktadır. Bu çalışmada, Mardin ilinde Süryanilerle yapılan nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış soru formu aracılığıyla yüz yüze görüşmeler yapılmış ve veriler bu yolla elde edilmiştir. Elde edilen veriler MAXQDA 24 nitel analiz programına aktarılarak kodlanmış ve içerik analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda göçün nedenleri, kültürel bağlar ve Süryani meslekleri ana temaları oluşturulmuştur. Yapılan analizler sonucunda Süryanilerin ekonomik faaliyetlerinin sürdürülebilirliği üzerinde göç, kültürel bağlar ve destekleyici yardımların etkili olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İktisat, Kültürel İktisat, Süryaniler, Ekonomik Faaliyetler.**Öne Çıkanlar**

- Kültürel iktisat bağlamında, kültürel farklılıkların Süryanilerin ekonomik faaliyetleri üzerindeki önemi incelenmiştir.
- Süryanilerin ekonomik faaliyetleri ile kültürel bağları arasında ilişki olduğu görülmüştür.
- Göçlerin ekonomik faaliyetleri etkilediği saptanmıştır.

* Bu çalışma, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalında hazırlanan “Kültürel İktisat Perspektifinden Süryanilerin Ekonomik Faaliyetleri: Mardin Süryanileri Üzerine Nitel Bir Analiz” adlı doktora tezinden üretilmiştir.

- Destekleyici yardımların ve teşviklerin Süryanilerin ekonomik faaliyetlerinde sınırlı kaldığı görülmüştür.

Economic Activities in the Context of Cultural Economics: A Study on the Syrians of Mardin*

İsa BUCAK | <https://orcid.org/0000-0002-8281-2744> | E-Mail:

isabbucak@gmail.com

İnönü üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Anabilim Dalı Adı,
Malatya, Türkiye

Abstract

Economic activities have long constituted one of the central social issues occupying humankind in the struggle for survival. However, it is noticeable that there an insufficient number of studies in the literature on the economic activities of the Syrians in Turkey in general and in the province of Mardin in particular. The aim of this study is to examine how cultural differences, which fall within the scope of cultural economics, shape the economic activities of the Syrians. In this study, data were obtained through face-to-face interviews using a semi-structured questionnaire, which is one of the qualitative research methods, with Syrians in the province of Mardin. The data were subsequently transferred into the qualitative analysis software MAXQDA 24, coded, and subjected to content analysis. The analysis identified three principal themes: causes of migration, cultural ties, and Syriac occupations. The findings demonstrate that migration, cultural bonds, and supportive assistance play a decisive role in the sustainability of the Syrians' economic activities.

Keywords: Economics, Cultural Economics, Syrians, Economic Activities.

Highlights

- The significance of cultural differences on the economic activities of Syrians has been examined within the context of cultural economics.
- A relationship has been identified between the economic activities of Syrians and their cultural ties.
- It has been determined that migration affects economic activities.
- Supportive aid and incentives have been found to have a limited impact on the economic activities of Syrians.

Citation

Bucak, İ. (2026). Economic Activities in the Context of Cultural Economics: A Study on the Syrians of Mardin. *Artuklu Kaime*, 17, 65-97. <https://doi.org/10.55119/artuklukaime.1711186>

Date of Submission 01.06.2025
Date of Acceptance 06.02.2026
Date of Publication 31.03.2026

Giriş

Kültürün ekonomik faaliyetler üzerindeki etkilerini araştıran çalışmalar, sosyal bilimler literatüründe farklı bakış açıları sunmaktadır. Fellner (2008), ekonomik analizlerinde kültürün ölçülebilir sonuçları olacağını ve kültürün toplumların kurumlar oluşturmasında yön verici bir rol oynadığını vurgulamıştır. Rao ve Sen (1997), topluma ait olan değerlerden biri olan kültürün iktisadi kalkınma sürecine etki edeceğine işaret etmişlerdir. Fernandez (2008), kültürün ekonomik sonuçlar üzerinde etkilerini ampirik olarak belirlemede “kültür önemli ise ne kadar önemlidir” düşüncesinden hareketle, kültür ve kurumların birbirinden bağımsız değişkenler olmadığını ve kurumları düşünenin bir yolunun da kültürle birlikte ele alınması gerektiğini ifade etmiştir. Dolayısıyla, kültürün ekonomik faaliyetler üzerindeki sürdürülebilirliğinin ve etkisinin önemi açıkça görülmektedir.

Toplumun bir parçası olan sosyal bilimciler, toplumsal sorunları gözlemleyen ve irdeleyen çalışmalar yaparak toplumun içinde kalmaktadırlar. Sosyal bilimlerin toplumu anlayabilme arzusu ve toplumun sorunlarını ortaya çıkarma çabası, toplumsal ilişkilerin kökenini irdelemekten geçmektedir. Bunun yanında, toplumu gözlemek için “kameralarını toplumun dışına yerleştirenler”, toplumsal gerçeklerden uzaklaşarak toplumsal ilişkilerle aralarına mesafe koyanlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Işık ve Pınarcıoğlu: 2011: 28). Bu bakımdan, bu çalışma toplumsal ilişkilerin kökeninde yer alan iktisadi davranışları anlama kapasitesini ortaya koyması ve problem tanımlaması bakımından önem taşımaktadır. Bu çalışmanın temel ilgi konusu, Mardin Süryanilerinin ekonomik faaliyetlerini ve toplumsal ilişkilerindeki konumlarını sürdürmede geliştirdikleri stratejileri anlamak olmuştur.

Bu çalışmada, kültürel iktisadın kapsamına giren kültürel farklılıkların ekonomik faaliyetleri nasıl etkilediği ve oluştuğu ortaya konulmuştur. Bu çalışmanın amacı, işgücünde yer alan Mardin Süryanilerinin ekonomik faaliyetlerini kültürel iktisat perspektifinden irdelemektir. Bu nedenle çalışmada i) göçlerin ekonomik faaliyetleri nasıl etkilediği, ii) Mardin’de yaşayan Süryanilerin ürettikleri ekonomik faaliyetlerin günümüze kadar nasıl devam ettiği, iii) ekonomik faaliyetler bakımından Süryanileri diğer bölge insanlarından farklı kılan kendine has özelliklerin neler olduğu, iv) Mardin ilinde ekonomik faaliyetleri destekleyici yardımların ve teşviklerin Süryanilerin ekonomik etkinliğini nasıl etkilediği ve şekillendirdiği soruları ele alınmıştır. Mardin bölgesindeki en eski kavimlerden olan Süryanilerin ekonomik yaşam biçimlerini inceleyen yeterli araştırmanın olmayışı kültürel iktisadın çalışma alanında yer alan kültürel farklılıkların ekonomik faaliyetler üzerindeki önemini ortaya koymaktadır.

Bu araştırmada, Mardin ilindeki Süryanilerin ekonomik faaliyetleri kapsamında nitel bir analiz yapılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Mardin ilindeki seçilmiş bazı Süryani meslek erbapları, akademisyenler, kamu kurum ve kuruluşları temsilcileri, din görevlileri ve turizm rehberleri ile görüşmeler yapılarak veriler elde edilmiştir. Bu kapsamda elde edilen veriler, nitel araştırma yöntemlerinde kullanılan bilgisayar destekli MAXQDA 24 nitel veri analiz programında kodlanmıştır. Devamında ise kodlama sonucunda tema ve alt temalar oluşturularak veriler içerik analizi ile incelenmiştir. Bu çalışmanın bölümlerinde kültürel iktisadın genel çerçevesi, tarihte Süryaniler ve ekonomik faaliyetleri ile araştırmanın analiz kısmı, değerlendirmeler ve sonuçlar aktarılmıştır.

1. Kültürel İktisadın Genel Çerçevesi

İktisat dünyasında düşünce tarihi boyunca birçok önemli iktisatçı ve sosyal bilimcinin gündeminde yer almasına rağmen, yerleşik iktisatçıların/egemen iktisat ekollerinin ihmal ettiği kültür ve insan faktörlerinin, kültürel farklılıkların iktisadi davranışlar üzerindeki evrimsel etkisinin analiz edildiği kültürel iktisat çalışmaları son yıllarda yoğunluk kazanmıştır.

İktisadi düşünce tarihinde insanı rasyonel bireye indirgeyen, kültürel alt yapıları ve sosyo-kültürel yönleri hesaplarına dahil etmeyen neoklasik iktisat akımının genel geçerlilik iddiasına karşı duran Thornstein Veblen, Max Weber ve özellikle Joseph Shumpeter, analizlerinde kültür ve iktisat arasındaki ilişkiye yer vermişlerdir. Kültürel iktisat varsayımlarında, iktisadi davranışlarda kültürel farklılıkların evrimsel etkisi analiz edilirken, iktisadi davranışların mekâna bağlı olarak değişkenlik gösterebileceği varsayılmaktadır (Baç, 2007: 15).

İktisat tarihi, geniş araştırma alanına sahip olması bakımından toplumsal hayat içinde yer alan iktisadi yaşam formunu, nerede ve hangi yüzyılda bulunursa bulunsun çağın tipik insanının davranış biçimlerini, tercihlerini ve bütün bunları kapsayan yaşayış normlarının toplamını ifade etmektedir (Ülgener, 1981: 11-13).

İktisat sosyolojisi, neoklasik iktisadi kuramın temelinde yatan aşırı matematiksel, soyutlamalara ve rasyonaliteye dayanan metodolojik bireyselci yaklaşımına karşın, iktisadi tercih ve davranışların sosyo-kültürel hayattan ayrı tutulamayacağını; bireylerin iktisadi değişim süreçleri içerisinde toplumdan soyutlanmış bir biçimde davranışlar sergilemelerinin mümkün olmadığını vurgulamaktadır. İktisadi olaylar bulunan mekâna ve zamana bağlı olarak gelişim ve değişim gösterdiği için, kültür, değer ve sosyal normlar gibi karmaşık unsurların iktisadi alandaki etkilerinin incelenmesi gerekmektedir (Kitapçı, 2018: 24).

İktisat yazınında kültürel iktisat, “toplumların nesiller arası değerlerini, inançlarını ve tercihlerini ya da davranış kalıplarını kapsayan kültür ile şimdiki ya da geçmişten gelen kurumların birbirleriyle olan ilişkisinden kaynaklı ekonomik gelişmeyi araştırma alanı” olarak tanımlanır (Yay, 2021: 27).

Kültürel iktisat, sosyal sermaye iktisadi ile birlikte şekillenen ve iktisadın yeni bir yaklaşımı olmasının yanında, kültürün iktisadi yaşam üzerindeki etki ve sonuçlarını ele almaktadır. Dolayısıyla kültürel iktisadın temel konusu özetle, kültür ve iktisat ilişkisi biçiminde göze çarpmaktadır. Kültürün iktisadi analizi son yıllarda büyük ilgi gören çalışma konuları arasında yer almaktadır. Söz konusu çalışmalar, kültürün iktisadi yaşamı ve birçok iktisadi değişkeni etkilemesinin yanında, iktisadi büyüme ve kalkınma hızını artırması bakımından ulusların zenginliğini etkilediğini göstermektedir (Aktan vd., 2021: 165).

Diğer taraftan, Ahmet Güner Sayar’ın çalışma alanına bakıldığında; “kültür iktisadi” ya da “kültürel iktisat” (economics of culture/cultural economics) öne çıkmaktadır. Sayar, toplumsal kültürü oluşturan enformel kurumlar kapsamında gelenek, inanç ve değerler ile sosyo-ekonomik olarak adlandırdığı formel kurumların insan yaşamı üzerindeki toplumsal değişimini irdeleyerek akademik hayatını şekillendirmiştir. (Yay, 2021: 28).

Guiso vd. (2006) çalışmasında, yakın zamana kadar ekonomistlerin ekonomik olguların belirleyicilerinden biri olarak kültürü kabul etmekte isteksiz olduklarını ifade

etmiştir. Bunun sebebini, kültür kavramının belirsizliği, test edilebilirliği ve hipotez kurmanın zorluğuna dayandırmaktadır. Son gelişmelerle birlikte, daha iyi tekniklerin ve daha fazla verinin elde edilmesi sayesinde insanların tercihlerindeki ve inançlarındaki farklılıkları ortaya koyarak ekonomik olgularla ilişkilendirmek mümkün kılınmıştır. Böylelikle test edilebilen ve hipotez kurulabilen kültürel farklılıkların ekonomik faaliyetler üzerindeki etkisi ortaya konulmuştur.

Fernandez (2008) araştırmasında, kültürün ekonomik sonuçlarının arka planında yer alan kurumları ve ekonomik değişkenleri birbirinden ayrı olarak ele almanın zorluğuna değinmiştir. Kültürün ekonomik sonuçlar üzerindeki etkilerini ampirik olarak belirleme ve “kültür önemli ise ne kadar önemlidir” sorusunu tartışmaya açmıştır. Bu bakımdan, kültürün ve kurumların birbirinden bağımsız değişkenler olmadığını, kurumların kültürle birlikte ele alınması gerektiğini aktarmıştır. Dolayısıyla hangi kurumların nasıl kurulduğuna ve dönüştüğüne dair süreçlerin sadece toplumun yaşadığı sorunlarla değil, aynı zamanda o dönemin inançlarına, tercihlerine ve kültürüne bağlı olduğunu göstermiştir.

North'un (1990) tanımına göre kurumlar, “toplumda oyunun kurallarını oluşturan ve insan etkileşimlerini şekillendiren, insanlar tarafından oluşturulmuş kısıtlar” olarak ifade edilmiştir. Kurumlar, insan etkileşimini şekillendirmek amacıyla insanlar tarafından oluşturulan her türlü kısıtı kapsamaktadır. Çalışmalarında kurumları formel mi ya da enformel olarak ele almaktadır. Bu bağlamda, insanlar tarafından oluşturulan kurallar formel kısıtlar olarak kabul edilirken, diğer taraftan enformel kısıtlar ise gelenekler ve davranış kodları şeklinde ele alınmaktadır. Bu kurumlar, politik, sosyal ve ekonomik alanlardaki insanî mübadelelerde teşvik yapılarını belirleyerek ekonomik davranışların yönünü tayin etmektedir (North, 1990: 3-4).

Günümüz dünyasında, kültür-iktisat etkileşiminin kesişim alanında yoğunlaşan birçok araştırma grubu bulunmaktadır. Varlığını sürdüren bu gruplar, dini kurumlar ve inancın yanı sıra davranışlarda iktisadi yöntemlerin ve değerlendirmelerin kullanılmasıyla Amerika Birleşik Devletleri'nde ne kadar yaygın hale geldiğinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu araştırma grupları, Mercatus Center George Mason Üniversitesi bünyesinde yıllık olarak düzenlenen araştırma konferanslarında odak noktası olarak belirlenen din, ekonomi ve kültür konularında çalışmalar yürütmüştür. Bu araştırma grupları:

- James M. Buchanan Center for Political Economy,
- ERel (Economics of Religion)
- ASREC (Association for the Study of Religion, Economics and Culture)

olarak din, ekonomi ve kültür çalışmaları üzerine disiplinler arası çalışmaları destek amacıyla kurulmuştur (Baç, 2007: 16).

Bu gelişmeler ışığında, kültürel iktisat perspektifinden bakıldığında kültür ve kurumlar arasındaki etkileşim, ekonomik faaliyetlerin biçimlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, Süryani toplumunun tarihsel süreç içerisinde geliştirdiği kültürel normlar, inanç sistemleri ve toplumsal kurumlar, Süryanilerin ekonomik faaliyetlerinin örgütlenmesinde ve sürdürülebilirliğinde doğrudan etkili olmaktadır. Dolayısıyla kurumsal yapıdaki değişimlerin Süryanilerin ekonomik pratiklerinin zaman içinde dönüşmesine yol açabileceği ve bu durumun tarihsel değişimin anlaşılmasında kurumların belirleyici rolünü ortaya koyduğu değerlendirilmektedir.

1.1. Kültürel İktisatta Kurum Kavramı

İktisatçılar topluma uygun fikirler tasarlayarak, kurumlar aracılığıyla topluma etkin bir şekilde kodlama görevi yüklemektedirler (Yay, 2021: 31). Bunun yanında, iktisatçılar gerek geçmişte gerek günümüzde bireylerin de içinde yer aldığı ortak çalışmalarda yer alırken göstermiş oldukları çabalar çeşitli analitik sistemleri ortaya koymuştur (Barber, 1997: 31). Bu noktada, iktisatçıların ekonomik karar birimlerinin davranışlarının açıklamasında kültürün rolünü de dahil eden çalışmaları yakından izlenmektedir (Yavuzaslan, 2018: 225). Bu gelişmelerden hareketle, kültürel iktisadın kurumlarla olan ilişkisi, toplumu şekillendirmesiyle kültürel ortam içerisinde kendi varlığını devam ettirmektedir.

Kültürel iktisadın temel ilgi alanı olan toplumun bir parçası olan kültürün yanında, etkileşim içerisinde olduğu ve birbirini beslediği kurumu da bu alan içerisinde değerlendirmemiz gerekmektedir. Bu bakımdan, kurumsal iktisadın ağırlık merkezinde yer alan kurum faktörü ile kültürel iktisadın merkezinde olan kültür faktörü birbirleriyle iç içe gelişimini sürdürmektedir.

Kurumsal iktisadın temel ilgi alanı olan kurumların ortaya çıkış noktasında, iktisadi hayat içerisinde kurumların ne kadar etkili olduğu ve iktisadi analizler yapılırken taşıdığı önemin derecesi belirleyici faktörlerdir. Ancak zamanla yapılan çalışmalar sonucunda bu belirleyici faktörlerde farklılaşmalar ortaya çıkmıştır. Bu farklılaşma sonucunda kurumsal iktisat, yeni ve eski kurumsal iktisat olarak ikiye ayrılmıştır. Ortaya çıkan iki yaklaşımda da genel anlamda görüş farklılıkları olsa da temelde ortak noktaları, iktisadi hayatın merkezine kurumları oturtmaları ve bu kurumlara büyük önem vermeleridir (Aktan ve Yay, 2018: 68).

Acemoğlu vd. (2005) kurumları “politik ve ekonomik olarak kategorize etmenin arkasında sosyal tercihlerin oluşumu ve uygulama sistemleri” olduğunu savunurken, diğer taraftan Greif (2006) kurumları “sosyal faktörler sistemindeki insan yapısı, fiziki olmayan kurallar, inançlar ve organizasyonlar” olarak ifade etmiştir (Acemoğlu vd., 2005; Greif, 2006, aktaran Yay, 2021: 28).

Rodrik (2009), kurumların değişiminde yatan temel argümanın “iyi kurumlar nasıl elde edilir” sorusu olduğunu aktarmıştır. Bu argümana cevap olarak; i) kurumsal çeşitliliğe, ii) yerel koşullara özgü teknoloji transferine, iii) kurumlara katılımcı siyaset göstermenin, kurumların kurumsal değişime uğrayarak seviye atlamasında önemli olduğuna vurgu yapmıştır (Rodrik, 2009: 159-172).

North (2002) kurumlardaki değişimin kademeli olarak oluştuğunu ve bu oluşumun arka planında savaşların, devrimlerin ve doğal olayların etkili olduğuna dikkat çekmiştir. Bu gelişmelerle birlikte feodalizmin ve büyük toprak sahipliğinin yok olmasında, teknoloji ve pazarlık gücündeki değişimin anahtarı olan aktörler arasındaki kurumsal bağlamın kurumların yıllar içinde derece derece değiştiğine ve evrildiğine örnek oluşturduğunu ifade etmiştir. Bu değişimin sonuçları formel ve enformel kısıtlar üzerinde de etkili olacak ve birtakım değişimlere yol açacaktır. Özellikle devrim ve fethin beraberinde getirdiği kurumsal değişim, genel olarak formel kurumlarda da köklü bir değişime neden olacaktır (North, 2002: 116-117). Bu bağlamda, kurumların en az iki önemli rolü vardır: birincisi eksik piyasalara yanıt vermek, ikincisi ise tam piyasaları engelleyen bilgi sorunlarının üstesinden gelmeye yardımcı olmaktır (Gagliardi, 2008: 430).

Coase, “bireylerin mal ve hizmet akışlarını incelerken bunun kurumlarla bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğini ve ekonomik performansın belirleyicisi olarak kurumların temel bir unsur olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla ekonomik sistemlerin verimliliğine dayanan mal ve hizmetlerin akışı, bir toplumun refahını da doğrudan etkilemektedir. (Coase, 1998: 72-74). Toplumsal değerlerin biçimlenmesinde, kültür yargılarının oluşumunda neyin normal neyin sıra dışı olacağı konusunda iktisadi yapıyı etkilemesinde önemli bir etken olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Baş Dinar, 2015: 38) Doğal olarak, iktisat metodolojisinin gelişim sürecinde insan, doğa ve kurumlar ilişkisinin birlikteliği gözönünde bulundurulduğunda, iktisat metodolojisine ihtiyaç olduğu görülmektedir (Aktan vd., 2021: 44).

1.2. Kültürel İktisatta Kültür Kavramı

Sosyal bilimlerin temelindeki insanoğlu için kültür ayrılmaz bir parça olarak bilinmektedir. Bu bakımdan Güvenç (1979), kültürü bir toplumun kendisine özgü olan sosyal süreçlerini barındıran ve toplumsal birikim uygarlığının tarihsel izlerini oluşturan insan ve toplum teorisi olarak tanımlamıştır (Güvenç, 1979: 95).

Mayhew (1988), Veblen’i iktisat antropoloğu olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlamanın arkasındaki ana etmen, Veblen’in insanların farklı fikirlerinin ortaya çıkışının sadece yaşadığı toplumun kültürüne bağlı olmadığını, bunun yanında kültürü oluşturan insanın değişim gücünü de hesaba katmasıdır (Mayhew, 1988, aktaran Demir, 1996: 93). Bireyin sahip olduğu toplumsal sermayenin büyüklüğü, ilişki ağının genişliği ve toplumda ilişki içinde bulunduğu kişilerin iktisadi ve kültürel sermayesi ile doğru orantılıdır. Bunun nedeni, bütün ilişkilerin eşit değerde olmaması ve bazılarının getirisinin diğerlerinden fazla olmasıdır. Bundan yola çıkarak, başka sermayelerle kıyaslandığında toplumsal sermayenin çarpan etkisine sahip olduğu belirtilmektedir. Bireylerin ilişki ağlarından ve bu ağda var olan kişilerin sermayelerinden vekaleten fayda sağlama kapasiteleri ne kadar büyükse, iktisadi ve kültürel sermayelerindeki verimde o derece eşitsiz bir şekilde ortaya çıkmaktadır (Jourdain ve Naulin, 2016: 107). Dolayısıyla iktisadi ve kültürel sermayenin, kültür ve birey üzerinde doğrudan etki alanının farklı biçimde nüfuz ettiği görülmektedir.

Kurumsalcı yaklaşıma göre, bireylerin tercihlerinin oluşumunda sadece kurumlar değil, aynı zamanda kültür de yer almaktadır. Kurumsal faktörlerin bireysel tercihleri etkilediği ve iktisadi sistemlerin kültürel sistemin bir alt yapısı olduğu savunulmaktadır. Sistemlerin birbirleri ile olan ilişkileri ve değişimleri üzerinde durulması gerektiği konusunda ısrarcı bir tutum içindedirler. Bundan yola çıkarak, toplumu oluşturan bireylerin kendisi değişim gösterirken içinde buldukları toplumu da aynı zamanda değiştirdikleri görülmektedir. Aralarında ilişki bulunan davranışlar bütününe açıklanmasında bir ya da birkaç faktörün etkili olduğunu söylemek yanıltıcı sonuçlar verebileceği gibi, sürekli olarak bir değişim gerçekleştiğinden tek ve sabit bir açıklama yapılamayacağı savunulmaktadır. Bunun yanında kurumsalcılar, iktisadi süreçlerin oluşumundaki toplumsal yapı üzerinde kurumların tarihsel bir rol oynadığını belirtmektedirler (Demir, 1996: 65).

Harrison (1992), kültürün grup veya ulusal değer sistemlerini, tutumları, dini ve diğer kurumları, entelektüel başarıları, sanatsal ifadeleri, günlük davranışları, gelenekleri, yaşam tarzını ve birçok diğer özelliği tanımlayabilmesini belirsiz ve esnek bir kavram olmasına bağlamaktadır. Ancak kültür ve ilerleme arasındaki ilişki detaylıca irdelendiğinde, bu kavramın tanımı daha anlaşılır hale gelmektedir. Bu bakımdan grup

veya ulusal siyasi, ekonomik ve sosyal performansı etkileyen kültürün bu yönlerine de değinmek gerekmektedir. Dolayısıyla kültür, insan deneyiminin tüm boyutlarında bireysel ve sosyal davranışları etkileyen tutarlı bir değerler, tutumlar ve kurumlar sistemidir. (Harrison 1992: 9)

Kültür, bir yandan veri olmasının yanında bir yandan da amaçlı davranışlar yoluyla değişen bir nitelik taşımaktadır. Bilgi üretiminin iktisadi boyutları, özellikle gelişmiş ülkelerde kültürel sanayiler olarak tanımlanan kültürel iktisat çatısı altında incelenmektedir ((Demir, 1996: 168-186). Bir halkın ya da toplumun yaşam tarzını ifade eden kültür kavramı, toplumsal bir kategori içinde yer almaktadır. Kültür alanında yapılan analizler, herhangi bir disiplini esas almamakta; diğer disiplinlerin ilgi alanlarından beslenerek onları teşvik eden ve disiplinlerarası bir ilham kaynağı olarak sürekli hareket halinde olan bir yapı sergilemektedir. Bu nedenle kültür, herhangi bir disiplinin kökeni içerisinde yer almamaktadır (Jenks, 2007: 15-17).

Demir, kültürün bireyin üzerindeki etkisini ve ilişkiyi tanıma biçimini şu şekilde ifade etmektedir (Demir, 1996: 228).

“Her birey, bir sosyal-hukuki çerçeve içerisinde kendisini ve içinde yaşadığı ilişki biçimini tanımaktadır. Bu tanıma süreci, aynı zamanda davranma biçim(ler)inin kodlanmasını da içermektedir. Yani bilgilenme ile davranma, çoğu zaman eşzamanlı ve iç içe geçmiş vaziyette işleyen iki süreçtir. Farklı coğrafyalarda, farklı sosyokültürel iklimlerde ve farklı zaman dilimlerinde yaşayan insanların öğrenme ve davranma kalıpları da farklı olacaktır”.

Kültür insanların yaşadığı coğrafya koşullarına göre şekillenmektedir. Bu bakımdan toplumlar değiştiççe kültürel gelenekleri de değişime uğrayacaktır. Bu değişikliği neyin yönlendirdiğini saptamak için kurumların ve uygulanan kamu politikalarının rolünü irdelemek gerekmektedir. Bunun yanında, sosyal ağlar enformel kurumların güçlü bir şekilde ortaya çıkmasında etkili olmaktadır. Bu bakımdan sosyal etkileşimler, topluluklar ile enformel kurumlar arasındaki koordinasyonun mümkün kılınmasında önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Koordinasyon ve etki mekanizması, motivasyonlardaki ve bilgilerdeki değişikliklere göre şekillenmektedir. Bu bakımdan insanlar, başkalarının değerlerini önemseyerek sosyalleşmekte ve motive olmakta, geçmişten gelen değerleri gözlemleyerek ve başkalarından dinleyerek de sosyal ağlar içerisinde yer almaktadırlar. Dolayısıyla Süryanilerin kültürel mirası kapsamında ekonomik faaliyetlerinin geçmişi, bugünü ve geleceğinin konumu, sosyal ağların sağladığı koordinasyon ve motivasyondaki bilgi değişimleri çerçevesinde şekillenmektedir.

1.3. Kültür ve İktisadi Faaliyetler İlişkisi

Günümüzde kültür ve iktisat ilişkisi, ekonomik başarı kazanımı potansiyelleri bakımından giderek artan bir öneme sahiptir. Söz konusu kültürel iktisat gelişiminde yer alan iktisadi faaliyetler ve kültür birlikteliği, yıllar içinde çeşitli araştırma ve analizlere konu olmaktadır. Kültür iktisadi için vazgeçilmez öğelerden biri olan kültür, iktisadi faaliyetlerin sosyal dönüşüm üzerindeki rolü araştırıldığında belirleyici bir faktör olarak ön plana çıkmaktadır. Toplumsal hareketliliğin artmasında, bölgesel kalkınmanın gelişmesinde ve yerel çerçevede rekabetin artmasında iktisadi faaliyetlerin çarpan etkisi göze çarpmaktadır.

Davranışsal iktisatçılar, iktisadi faaliyetler üzerinde etkili olan bazı davranış biçimlerindeki farklılıkların ekonomik açıdan ne derece önemli olduğunu kabul etmişlerdir. Bu davranış biçimlerinin kökeninde toplumdaki bireylerin tercihleri, ait olduğu kültür, davranış normları, aile yapısı, iş bölümü, cinsiyet, ırk ve din bulunmaktadır. Gary Becker iktisadi analizlere kültürel değişkenleri dahil ederek 1950’li yıllardan itibaren ailenin ekonomik yapısı, tercihlerin oluşumu ve bu tercihlerin doğurduğu davranış biçimleri ile alakalı birçok çalışma yayımlamıştır. Oyun teorisinde meydana gelen gelişmelerin de etkili olduğu ve günümüzde kültür olarak nitelenen davranış kurallarının çıkış noktasında bireysel ya da toplumsal olarak rasyonelliğin temel alınması ile ilişkilendirilen yeni bir literatür, iktisat dünyasında yerini almaya başlamıştır (Becker, 1950, aktaran Baç, 2007: 16).

Ashraf ve Galor (2011), araştırmalarında kültürel farklılıklardan kaynaklı kültürel etkileşimin ekonomik kalkınma kalıplarında çeşitliliğin artmasında etkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Kültürel etkileşimin sınırlı olduğu toplumlarda, kültürel katılıkla beraber bu toplumlarda teknolojiye uyum sağlama yeteneğinde azalma olduğu belirtilmektedir. Bu bakımdan iktisadi faaliyetlerin etkinliğini artıran toplumlarda, kültürel farklılık düzeyine göre ekonomik kalkınmalarında farklılık olacağına işaret edilmiştir.

Guiso vd. (2006), araştırmalarında kültürü “etnik, dini ve toplumların nesiller arası hiç değiştirmeden aktardıkları inanç ve değerler olarak” ifade etmişlerdir. Roland ise (2015) kültürü, “genel olarak, belirli bir topluluktaki insanların dünyanın (hem doğanın hem de toplumun) nasıl işlediğine dair sahip oldukları değerler ve inançlar kümesi ve bu değerler kümesinden türetilen davranış normları olarak” tanımlar (Roland, 2015: 2). Castellani (2019), kültürün temel özelliklerinden kültür için şu çıkarımları ifade etmiştir: i) sosyalleşme yoluyla iletilen grupların ortak noktasıdır, ii) insan etkileşimine enformel kısıtlamalar koyar, iii) bilgiden veya beşerî sermayeden farklıdır.

Montalvo ve Reynal-Querol (2014) çalışmalarında kültürel farklılıkların ekonomik kalkınma için iyi mi yoksa kötü mü olacağı ve eğer bu farklılıklar çatışmaya yol açarsa ekonomik kalkınmayı geciktirip geciktirmeyeceği ya da kültürel çeşitliliğin yaratıcılığı teşvik ederek ekonomik refahı artırıp artırmayacağı üzerine sorular ele almışlardır. Bu bakımdan kültürel çeşitliliğin ekonomik kalkınma üzerinde hem olumsuz hem de olumlu olarak etkisi olduğunu göstermişlerdir. Bir taraftan kültürel çeşitlilik iş birliğini zorlaştırarak ekonomik kalkınmayı olumsuz etkilerken diğer taraftan kültürel farklılıkların üretim fonksiyonu üzerinde farklı üretme becerileri ve sorunları çözmeye yaklaşımlarıyla inovasyon hızını artırdığını göstermişlerdir.

Alesina ve Giuliano (2015) çalışmalarında, kültürel değişkenlerin ekonomik seçimin belirlenmesinde ülkelerin gelişme hızını ve refahını etkilediğini ortaya koymuştur. Kültür ve kurumlar geri bildirimlerle birbirleriyle etkileşime girer ve gelişir. Bu bakımdan kültür, kurumların türüne göre değişir ve aynı kurumlar farklı kültürle farklı işlevlere bürünebilir. Dolayısıyla daha sonraki araştırmaların, bu gelişmelere ampirik cevaplar bulmak için hem kurumsal değişim hem de kültürel değişimin kronolojisini oluşturarak aralarındaki etkileşimi incelemesi gerekir.

Güçlü kurumların kaynağının diğer kurumlar olduğu ve gücünü, hacmine katkıda bulunan diğer kurumların oluşumundan aldığı unutmamak gerekir. Bu kurumların yapısında yer alan kültürün oluşmasına katkı sağlayan bireylerin ekonomik davranışlarını şekillendiren temel değerler, inançlar ve normlar bütünü yer almaktadır. Böylelikle oluşan kültürel yapı, enformel kurumlar aracılığıyla ekonomik hayata

yansımakta ve güven, iş birliği, ahlaki yükümlülükler gibi unsurlar ekonomik etkileşimlerin çerçevesini belirlemektedir. Kurumların etkinliği, işlem maliyetlerinin düzeyini doğrudan etkilemesiyle mübadeleyi ve uzmanlaşmayı teşvik ederek ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesine ve derinleşmesine olanak sağlamaktadır. Sonuç olarak, kültür ve kurumlar aracılığıyla şekillenen bu yapı, ekonomik performans ve toplumsal refah üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olmaktadır.

1.4. Kültürel İktisat ve Enformel Kurumlar İlişkisi

Buğra (1995), bireyin amaç ve hedeflerinin, bireyin toplumsal ilişkisinden yola çıkarak ortak değerler, sosyal, siyasal ve kültürel unsurların etkisi ile biçimlendiğini ifade etmiştir. Bunlar yalnızca bireyin amaçlarının tek başına yeterli olmadığını; ayrıca bu amaçlara ulaşmada tercih edilen araçların kalitesinin, yani amaç ile araç arasındaki ilişkinin şeklini de değiştirdiğini göstermektedir. Bu bakımdan iktisadın, kendi sınırlarının dışına çıkarak ekonomik birey dünyasından gerçek bireyin dünyasına geçmesi gerekmektedir (Buğra, 1995: 18).

Greif (1994) çalışmasında, toplumun örgütlenmesindeki karmaşık süreci sadece şimdiki ve gelecekteki ekonomik büyümenin doğal kaynaklar, teknoloji ve tercihler fonksiyonu olmadığını, toplumun örgütlenmesindeki tarihsel, kültürel, sosyal, politik ve ekonomik süreçleri de yansıttığını ifade etmiştir. Bu bakımdan karşılaştırmalı tarihsel analiz, toplumsal örgütlenme evriminin arka planındaki kurumsal evrimi ve kültürü, toplumsal organizasyonu ve ekonomik büyüme arasındaki karşılıklı ilişkilerin incelenmesinde çeşitlilik sağlamaktadır.

North (1990), enformel kuralların kaynağının nereden geldiği hususunda, toplumların hafızasında yer edinmiş bilgilerin kodlanması ve yorumlanması sonucunda oluşan kültüre işaret etmektedir. Diğer taraftan formel kuralların kaynağının ise siyasal kurallar, ekonomik kurallar ve sözleşmeler olduğunu aktarmıştır. Enformel ve formel olarak kategorize edilen kısıtlar arasındaki ayırım, nitelikten ziyade bir derece farkını belirtmektedir. Kurumsal yapılar, bir uçta tabular, görenekler ve gelenekler gibi yazılı olmayan kültürel normlardan, diğer uçta ise anayasalar ve yasalar gibi açıkça kodlanmış formel kurallara kadar uzanan bir süreklilik üzerinde yer alır. Tarihsel süreçte, yazılı olmayan gelenek ve göreneklere yazılı kurallara doğru gerçekleşen bu dönüşüm uzun, düzensiz ve kademeli olmakla birlikte, genel olarak daha az karmaşık toplumlardan daha karmaşık toplumlardaki kurumsal yapılara doğru tek yönlü bir eğilim sergilemiştir. Bu dönüşüm, toplumsal karmaşıklığın artmasıyla birlikte ortaya çıkan uzmanlaşma ve iş bölümünün derinleşmesiyle yakından ilişkilidir. Dolayısıyla, kültürel olarak aktarılan enformel kurallar, zaman içinde ekonomik ve toplumsal ihtiyaçların baskısıyla formel kurumsal yapılara dönüşebilmekte; bu da kültür ile kurumlar arasındaki dinamik ve karşılıklı etkileşimi ortaya koymaktadır (North, 1990: 37-47). Diğer taraftan Lin ve Nugent (1995), kurumu insanların birbirleriyle olan etkileşimlerini yöneten ve şekillendiren, kısmen de diğer insanların ne yapacağına dair beklentiler oluşturmalarına yardımcı olan, insan eliyle tasarlanmış davranış kuralları bütünü olarak tanımlamıştır (Lin ve Nugent, 1995: 2306-2307). Başka bir deyişle, kurumlar fırsat kümesini belirleyerek belirsizliğin minimuma indirgenmesi yoluyla insan etkileşimini daha düzenli ve sürdürülebilir bir yapıya dönüştürebilir (Gagliardi, 2008: 437).

Ostrom (2005), devletin ya da düzgün işleyen formel kurumların bulunmadığı bir ortamda bireylerin orta malların kullanımı ve bedavacılık sorununa karşı nasıl davranışlar sergiledikleri ya da nasıl çözümler ürettiklerine dair incelemelerini, enformel

kurumları ele aldığı “Understanding Institutional Diversity” (2005) adlı kitabında değerlendirmiştir. Ortak havuz rejimlerinde bireysel olarak organize olmuş kurumsal inovasyonu inceleyen Ostrom, yaptığı saha çalışmalarında birçok alanda erişim izninin yalnızca grup üyelerine verildiğini, diğerlerinin ise dışlandığını gözlemlemiştir. Toplulukta ortaya çıkan sorunların çözümü, bu tarz yapılanmalara yol açan “yerel kolektif aksiyon” aracılığıyla sağlanmıştır (Ostrom, 2005, aktaran Dumludağ, 2014: 29).

North (2002) çalışmasında, enformel kurumların nasıl değiştiğinin ve şekillendiğinin kültürel evrimle açıklanması gerektiğine işaret etmektedir. Toplumun zamanla değişen kültürel özellikleri, kazalar, öğrenme ve doğal ayıklanma gibi etkenlerin kültürel evrime şekil verdiği belirtilmektedir. Bu değişime neyin yol açtığı net ve kesin bir biçimde açıklanamamış olsa da bunun arka planında toplumun zaman içerisinde değişen davranış formlarının ve tercihlerdeki değişimlerinin kültürü de değişime sürüklemesi sonucunda enformel kurumların değişimi kaçınılmaz olmuştur (North, 2002: 114). North’un kültürel evrim ya da kültürel değişim kavramlarına bakıldığında, temelde birden fazla konuyu önemli hale getirdiği görülmektedir. Bu bakımdan kültürel değişim olmadan, kurallar ve kurumlarla sosyal düzenin tesisinin oluşumu mümkün görünmemektedir. Bunun nedeni ise sosyal, siyasal ve iktisadi sorunların tek başına yalnızca kurallar ve kurumlar yoluyla çözülemeyeceğinin farkında olunması gerektiğidir (Aktan ve Yay, 2018: 74). Bu gelişmeleri destekleyen North’un fikriyatında kurumların değişiminin aşamalı olarak gerçekleşmesindeki sürecin; davranışların birikerek ilerlemesi, öğrenilmesi ve gelişmesi şeklinde ortaya çıkan formel ve enformel kurumların birbirleriyle olan bağlantısıyla, ilintili olduğu görülmektedir (Kingston ve Cabellero, 2009: 168). Dolayısıyla enformel kurallar toplumda yer alan bireylerin tekrarlanan davranış ve etkileşimleri ile ortaya çıkmakla beraber, toplumca meşrulaştırılmış davranış normlarını kapsamaktadır (Eroğlu, 2018: 175).

Gelişmiş ekonomilerde formel ve enformel kurumlar birbirlerini tamamlayıcı rol üstlenirken, gelişmekte olan ekonomilerde ise enformel kurumlar, formel kurumların olmadığı durumlarda ikame rolü üstlenmektedir. Buradaki enformel kurumların rolleri şunlardır (Dumludağ, 2014: 27-28):

- Küçük girişimcilere yönelik formel finans mekanizmalarının yeterli olmadığı durumlarda bunlara erişim maliyetlerini düşürür,
- Düşürülen maliyetler sayesinde küçük üreticinin piyasaya girmesine olanak sağlar,
- Kapalı olan toplumsal ağlardaki sürekli iletişim, ticari faaliyet riskini düşürürken, üyelerin birbirleri ile olan bağlantı maliyetlerini de azaltır,
- Akrabalık ilişkilerindeki yakınlık ya da etnik gruba olan sadakat ve güven ilişkisi piyasadaki bilgi paylaşımı ve işlemlerde kolaylık sağlar,
- Faaliyetleri gerçekleştirmek için yapılan sözleşme şartlarını yerine getirmek, grupların kalabalıklaşması ile zor bir sürece girmekte ve ilerde yapılabilecek bir hatanın gruba üye kişinin itibarını zedeleyebilir ya da gerçekleştirilecek olan faaliyetlerden dışlanabilir.

Kültür ve kurum tanımlamalarında normların ve geleneklerin bir arada bulunmasının ortaya çıkardığı karışıklık sonucu, literatür yazınında normların ve geleneklerin etkileşim içerisinde bulunduğundan dolayı formel kurumlar kurum, enformel kurumlar kültür olarak değerlendirilerek analizlere dahil edilmektedir. Yani

kültür iktisadı (ya da kültürel ekonomi), yerleşik iktisadın gündemine 1990 yılı itibarıyla, az da olsa World Values Survey ve The General Social Survey gibi veri setlerinin ortaya çıkmasıyla birlikte, değerlere ya da kurumlara ilişkin toplumun iktisadi gelişimi üzerindeki etkileri; toplumsal iktisadi tercihlerin ya da davranışların inanç, değer ve kurumlar çerçevesinde analiz edildiği ampirik çalışmalarda yer edinmiştir (Yay, 2021: 28).

Avner Greif (1993), “Erken Dönem Ticaretinde Sözleşmelerin Yürürlükte Olması ve Ekonomik Kurumlar: Maghribi Tüccarların Koalisyonu” makalesinde, 11. yüzyılda enformel kurumların Maghribi ticaretindeki rolüne bakmaktadır. Greif, çalışmalarında kurumlar içerisinde inanç sistemlerinin, normların ve organizasyonların varlığının önemine vurgu yapmıştır. Kurumların bireylerin inançlarını barındırması, onların dünya görüşlerine dair normları içselleştirip başka insanların kendilerine yönelik davranışlarının nasıl olabileceği ile ilgili beklentilerini şekillendirmesine aracılık etmektedir. Çalışmalarında psikoloji, sosyoloji, antropoloji literatürüne gönderme yapan Greif, enformel kurumların varlığı ile formel kurumlara nasıl geçiş yapıldığını anlatırken oyun teorisini kullanmıştır (Greif, 1993, 2006, aktaran Dumludağ, 2014: 28).

Kültürel iktisat perspektifinden enformel kurumların iktisadi yaşam üzerindeki etkisine bakıldığında, azınlık toplulukların ekonomik faaliyetlerinin biçimlenmesinde enformel kurallar ve yerel pratik düzenlemeler belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu topluluklar arasında güven, itibar ve aidiyet gibi kültürel olarak aktarılan normlar; sözleşmelerin içeriğini, değişim ilişkilerinin sınırlarını ve ekonomik örgütlenme biçimlerini büyük ölçüde şekillendirmektedir. Bunun yanında bazı durumlarda yazılı sözleşmeler ikincil bir rol oynarken, sözlü anlaşmalar, cemaat içi yaptırımlar ve sosyal dışlanma gibi enformel kurallara dayalı yaptırım mekanizmalarının harekete geçirilmesi işlem maliyetlerini düşürerek ekonomik etkileşimi artırmaktadır.

Bu gelişmeler ışığında Süryani topluluğunun ekonomik faaliyetleri, kültürel iktisat perspektifinden ele alındığında enformel kuralların ve kültürel pratiklerin belirleyici olduğu bir yapıya da göze çarpmaktadır. Tarihsel olarak ticaret, zanaatkarlık, kuyumculuk ve telkari gibi alanlarda yoğunlaşan Süryaniler, ekonomik ilişkilerini büyük ölçüde cemaat içi güven, itibar ve güven normları üzerine inşa etmiştir. Bu bağlamda yazılı sözleşmelerden ziyade sözlü anlaşmalar, aile ve kilise temelli ağlar ile cemaat içi yaptırım mekanizmalarının ön plana çıkmasıyla enformel mekanizmalar, işlem maliyetlerini düşürerek ekonomik etkileşimin sürekliliği üzerinde önemli rol oynamaktadır.

Süryanilerin geçmişten kazanım elde ettikleri kültürel davranış kodları Süryanilerin toplumsal yaşam biçimlerinde önemli yer edinmiştir. Bu kültürel davranış biçimleri hem Süryanilerin ekonomik faaliyetlerinin devam ettirilmesinde hem de gelecek nesillere aktarılmasında etkilidir. Bunun yanında Süryani toplumunun kurduğu vakıfların, bağlı oldukları topluma gerektiğinde ekonomik faaliyetlerin durma noktasına geldiği durumlarda finansal destek sağlaması ve kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasında kurumsal hafıza olarak köprü görevi üstlenmesi önem taşımaktadır.

2. Tarihte Süryaniler ve Süryanilerin Ekonomik Faaliyetleri

2.1. Tarihte Süryaniler

Süryanilerin 1960 yıllardan itibaren başlayıp bugüne kadar süregelen göç dalgası sebebiyle bazı sorunlar ortaya çıkmış ve yaşadıkları ülkelere ya da coğrafyaya uyum sağlama süreci, Süryani aydınlarını kendilerine has yeni kimlikler ve tanımlamalar geliştirmeye itmiştir. Bunun yanında Süryani aydınları, halkın kökenini araştıran bilimsel çalışmalar ortaya koymuştur. Süryanilerin tarihsel kökenlerinde yaygın olan iki temel görüş karşımıza çıkmaktadır. Birincisi, Süryani aydınlarının ortaya attığı ve adına “Asurcu” olarak nitelendiren grup; ikincisi ise bunlara muhalif olarak ortaya atılan ve kendilerini daha muhafazakâr olarak tanımlayan “Aramici” olarak nitelendirilen gruptur. Ayrıca bu iki gruba da karşı çıkan “Süryaniciler” merkez tarafı da kendini göstermiştir. Mezopotamya kültürünü sahiplenen Asurcular, köklerini Mezopotamya’da bulunan imparatorluklara, özellikle Asur ve Babil’e dayandırdıklarını savunmaktadırlar (Keske, 2010: 10).

Süryanilerin tarihsel kökeni sadece Arami’lere ve Asur’lara dayandığı görüşünün, Mezopotamya’nın eski tarihine bakıldığında tek başına yeterli olmadığı görülmektedir. Buna karşılık kökeninin tüm eski Mezopotamya halklarına dayandırılması daha uygun olacaktır. Çünkü bu halkların arasındaki uyum ve kökenlerin birbirine yakın olduğu bilinmektedir (Bülbül, 2005: 30-31).

Süryaniler, I. Dünya Savaşı sonrasında kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti sınırları içinde eşit haklara sahip vatandaşlar olarak yaşamaya devam etmişlerdir. 24 Temmuz 1923’te imzalanan Lozan Antlaşması içinde Süryanilere bir azınlık statüsü verilmediği görülmektedir. Bu bakımdan şu hususların bilinmesi gerekmektedir:

- Üniter devlet yapısı içinde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları gibi eşit haklara sahip olarak yaşamlarını devam ettirmektedirler.
- Lozan Antlaşması’nda azınlık statüsü verilmemiş olması konusu bugün Süryani toplumunun üzerinde durduğu konuların başında gelmektedir.
- Hıristiyan bir toplum olmaları ve kendi dini ritüelleri ile gelenek, görenek ve kültürlerini yaşatmada karşılaştıkları sorunlar söz konusu olmaktadır.
- Azınlık statüsüne sahip olmadıklarından, bugün Türkiye’de diğer azınlıkların yararlandıkları bazı haklar olan kendi okullarını kurup işletmek, kendi dilinde eğitim yapmak ve kendi din adamlarını yetiştirmek gibi konularda bir kısım talepleri söz konusudur.
- Dini ve kültürel hakların kullanımı konusunda Türkiye Cumhuriyeti yasaları çerçevesinde bir kısıtlama söz konusu değildir.
- Ancak buradaki taleplere bakıldığında, daha çok azınlık statüsü içinde ve resmi olarak bu faaliyetlerin yapılması yönündedir.
- Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan Süryaniler kendi kilise ve manastırlarına sahiptir ve özgürce kendi dinlerini ve kültürlerini yaşayıp yaşattıkları görülür. Kendi kiliselerini mülk olarak edinebilirler.
- Eğitim de dahil olmak üzere diğer temel vatandaşlık haklarından Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan herkes gibi yararlanırlar.

- Dini özgürlük yanında eğitim, ifade özgürlüğü ve ekonomik özgürlükler Süryaniler tarafından kullanılmaktadır.
- Son yapılan bir araştırmaya göre 1991 yılı itibarıyla İstanbul'da yaşayan Süryanilerin sayısı 7500 civarında kayda geçmiştir.
- Bu araştırmaya istinaden İstanbul'da yaşayan Süryanilerin ekonomik durumları genel olarak Türkiye ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir.
- İstanbul'a daha çok Cumhuriyet döneminde ve Mardin ile Mıdyat başta olmak üzere değişik şehirlerden göç eden Süryanilerin büyük bir bölümü zengin ailelerden oluşmaktadır.
- Bu ailelerin %84'ünün ekonomik açıdan sorunları olmaksızın çoğunlukla kendi işyerlerine sahiptirler.
- Kültürel seviyeleri kuşaklara göre farklılık göstermekle birlikte okuma yazma oranı yüksektir.
- Türkçe'nin yanı sıra Süryanice 'den başka, bölgesel olarak Arapça ve Kürtçe de konuşulan diller arasındadır.
- Büyük şehirlerde yaşayanlar arasında Batı dillerinden en az birini konuşanların oranı yüksektir.
- Türkiye'de yaşayan Süryanilerin toplumsal faaliyetleri genellikle Kilise etrafında şekillenmektedir.
- Kilise ve manastırlarda toplumun talepleri doğrultusunda Pazar okulları, futbol kulüpleri gibi bazı faaliyetleri vardır.
- Yine ilk olarak 2005 yılında Mıdyat'ta, Dünya'nın değişik bölgelerinden gelen Süryanilerin de katılımıyla, 1. Süryani Bahar Şenliği yapılmıştır. Şenliğe Mardin Valiliği başta olmak üzere yerel yönetimlerin de destek verdiği ve bu etkinliğin İsveç'te yayın yapan Suroyo televizyonu tarafından naklen yayımlandığı bilinmektedir (Özdemir, 2014: 216-218).

Mardin ili, Süryanilerin tarihi boyunca yaşamlarını sürdürdükleri önemli bir yerleşim yeri olarak konumlanmasının yanında farklı etnik ve dinsel temelli toplulukları da içerisinde barındırmaktadır. Bu toplulukların ekonomik ve toplumsal oluşumları bakımından farklı özelliklere sahip olduğu bilinmektedir. Bu bakımdan bölgedeki yoğun nüfus Müslüman olmasına karşın, birçok mezhep ve tarikat da bulunmaktadır. Süryanilerin Hıristiyan dinine mensup olmalarını yanı sıra kendi içlerinde çeşitli mezheplere ayrıldıkları da görülmektedir. Bunların çoğunluğu Ortodoks mezhebine bağlıdır. Devamında Keldani, Katolik ve Protestan mezheplerine bağlı olan Süryaniler de varlıklarını sürdürmektedirler. Ayrıca Müslüman ve Hıristiyan toplulukları haricinde, küçük bir Yezidi topluluğu da bulunmaktadır (Bilge, 1996: 84-85).

En köklü ve eski halklardan biri olan Süryanilerin yerleşim bölgesi olarak Mardin, Diyarbakır, Hatay, Elâzığ ve Adıyaman gibi şehirlerin olduğu Güneydoğu Anadolu bölgesi ve az sayıdan oluşan birkaç topluluğun bulunduğu Doğu Anadolu bölgesi tarihsel konumda yer almaktadır (Turgut, 2016: 76). Gelişen tarihsel olaylara paralel olarak 1960'lı yıllarda "Son Süryani Göçü" kendini göstermiş ve devam eden yıllarda bu göç hareketi hızla yükselen bir ivme kazanmıştır (Keske, 2010: 155; Turgut, 2016: 76). Bu göç süreci beraberinde İstanbul'da Süryani Cemaatinin oluşmasında da etkili olmuştur

(Bilge, 1996: 80). Mezopotamya'nın en kadim halklarından olan Süryanilerin Mardin ve çevresindeki varlığı geçmişten günümüze doğru gerileme içinde olduğu kayıtlara geçmiştir (Taşgın, 2005: 75; Bilge, 1997, aktaran Turgut, 2016: 76). Dolayısıyla Süryani göçünün temelinde sosyo-politik sorunlar çerçevesinde siyasi, ekonomik ve güvenlik sorunları yer almaktadır (Bakır, 2025: 39; Özmen, 2017: 171). Saha çalışması bulguları kapsamında katılımcılardan elde edilen ifadeler ışığında “Mardin ve çevresi 2500, İstanbul 17.500 olmak üzere yaklaşık 20.000 civarında Süryani nüfusunun olduğu” kanaatine varılmıştır (Ocak, 2026).

2.2. Süryanilerin Ekonomik Faaliyetleri

Osmanlı kayıtlarında Mardin Süryanilerinin ekonomik faaliyetleri ile ilgili yeterince kayıt bulunmamaktadır. Mardin'in ekonomik faaliyetleri kapsamında Süryanilerin durumuna ilişkin Osmanlı arşiv kayıtlarında tam olarak bilgi sunulmadığı görülmektedir. Bu bakımdan Süryanilerin ekonomik faaliyetleri ile ilgili genel çerçeveyi aşağıdaki çıkarımlardan yola çıkarak şekillendirebiliriz:

- Osmanlı kaynaklarındaki “tevziat” kayıtlarının Müslüman ve gayrimüslimler arasındaki vergi miktarları,
- Osmanlı şehirlerinin resmi makam giderlerinin bu vergilerden karşılanması,
- Mardin'deki gayrimüslim tüccarların Müslüman tüccarlardan fazla olması
- 1837 -1845 yıllarında Mardin'deki gayrimüslim tüccarlara Müslüman tüccarlara kıyasla %50 daha fazla tevzii vergi düştüğünün görülmesi, Mardin'deki ticari hayatta gayrimüslimlerin rolünün önemini göstermektedir (Özcoşar: 2006: 202; Özcoşar: 2008).

Kadim Süryaniler, Nesturilerle kıyaslandığında daha şehirli ve ekonomik açıdan ticaret, el zanaatları ve esnaflıkla uğraşan bir toplum olarak bilinmektedir. Hayvancılıktan ziyade bağ ve bahçe tarımının ön planda olduğu şehirlerde Osmanlı sistemine adapte olmuş bir toplum varlığını göstermektedir (Özdemir, 2014: 68).

Diğer taraftan Yavuz -Salim tarafından Nsibin dergisi yazısında Süryanilerin aktif olduğu ekonomik faaliyetlere ilişkin döneme ait şu ifadeler yer almaktadır:

“Midyat'ta tüm zanaatkarlık işlerinin Süryanilere ait olduğu görülmekte idi. Bez ve kilim dokumacılığı, altın ve gümüş işlemeciliği, taş işlemeciliği ve bina inşaatı, lağımculuk, el basması gelişmişti. Terzilik, kunduracılıkta da ünlüydüler. Kunduracı Ya'qub son birkaç yıla kadar kundura yapmaya devam etti. Dış hekimleri ve kırık çıkık uzmanları da vardı. Süryani kadınlarının patıska üzerine işlediği çok renkli çiçek nakışları da çok ünlüydü”. (Salim, 2003: 77).

Geçmiş medeniyetlerin ve geçmiş çağların yaşayan fiziksel kalıntıları olarak tanımlanan tarihsel kaynakların, bulunduğu ilin turizminde önemli ekonomik getiri sağlayabilecek yoğunlukta ve nitelikte olduğuna işaret edilmektedir (Günel, 2006: 95). Bu bakımdan Süryanilerin ekonomik faaliyetleri kapsamında devam eden ve Süryanilerin yüzyıllardır yaşattığı sanat olan telkari, İris (2003) tarafından eserinde şu şekilde açıklanmıştır:

“Süryanilerin yüzyıllardır yaşattığı önemli sanatlardan birisi de telkariciliktir. Süryani telkari ustaları bu alandaki maharetlerini yaptıkları eserlere yansıtmış ve birbirinden kıymetli parçalar üretmişlerdir. Telkarinin sözcük anlamı, tel ile yapılan

sanattır. Ancak bu tanım, tel ile yapılan her sanatsal çalışmanın telkari olduğu anlamına gelmez. Telkariden yapılan işler sayılamayacak kadar çeşitlidirler. Sigara ağızlıklarından, tütün kutusundan, fincan zarflarından tutun da çeşitli tepsiler, kemerler, tepelikler, aynalar hep telkari tekniği ile yapılmışlardır. Bu sanatın kaynağının Mezopotamya olduğu sanılmaktadır. Buradan Uzak Doğu'ya, bir başka koldan ise Anadolu'ya ve Anadolu üzerinden de Avrupa'ya yayıldığı bilinmektedir. Yurdumuzda ise en önemli telkari merkezi Süryanilerin eskiden çokça yaşadığı Mardin'in Midyat ilçesi olmuştur. Midyat telkari işleri son derece zarif ve kıymetlidir. Bugün bu sanatı yaşatmaya çalışan az sayıda Süryani telkari ustası kalmıştır. Süryani ustaların yaptıkları parçaların değerleri bugün bile yörede anlatılmaktadır" (İris, 2003: 197).

3. Araştırma Yöntemi, Alanı ve Bulgular

3.1. Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada Mardin ilinde bulunan Süryanilerin ekonomik faaliyetlerinin kültürel iktisat bağlamında incelenmesi amaçlandığından nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verilerinin elde edilmesinde yarı yapılandırılmış görüşme yöntemine başvurulmuştur. Bu görüşme yöntemi, bireyin bilgilerini, duygularını ve görüşlerini ortaya koyma yöntemi olarak bilinmektedir (Bal, 2014). Elde edilen veriler, bilgisayar destekli Maxqda 24 nitel veri analiz programına kodlanarak içerik analizi yapılmıştır. Maxqda analiz programı, araştırmacının elde ettiği verileri nitel analizde sistematik değerlendirmesine ve yorumlamasına yardımcı olan bir bilgisayar yazılımıdır (Creswell, 2013: 203). İçerik analiz ise, elde edilen verilerin derinlemesine analiz edilmesi olarak ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 227). Bu bakımdan Maxqda 24 veri programına görüşme sonucu elde edilen veriler kodlanmış ve kodlama uygun temalar belirlenmiştir. Bu temalar, göçün nedenleri, kültürel bağlar ve Süryani meslekleri olarak belirlenmiştir.

3.2. Araştırma Alanı

Araştırma kapsamında, derinlemesine görüşmeler Mardin ilinde yaşayan Süryanilerden seçilmiş Süryani esnaf ve halkın yer aldığı kuyumcu, gümüşçü, akademisyen ve din görevleri ile birlikte Mardin İlinin ekonomik paydaşlarından olan Dicle Kalkınma Ajansı, Mardin Esnaf ve Sanatkârlar Odası Birliği ve Mardin Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi temsilcileri dahil olmak üzere toplam 15 (on beş) kişi ile yüz yüze gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın alanı Mardin Süryanilerinden oluşmaktadır. Bu alanın seçiminde bölgeyi tanıma ve Süryanilerin yoğun olarak burada yaşaması araştırmanın sınırları kapsamındadır. Araştırmada verilerin analizinde nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, analiz edilmek istenen konunun katılımcılara yol gösterici olması ve aynı tür bilgilerin elde edilmesi amacıyla önceden hazırlanmış sorulardan oluşan bir form olarak bilinmektedir (Büyüköztürk vd., 2018; Doğanay vd., 2012: 145; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Görüşme formunda göçlerin ekonomik faaliyetlere etkisine, Süryani kültürü ile ekonomik faaliyetler arasındaki bağa ve dini inançlar ile iktisadi faaliyetler arasındaki ilişki boyutuna dair sorulara yer verilmiştir.

Çalışmanın amacı etrafında şekillenen şu temalara yoğunlaşmıştır:

- Göçün nedenlerinin ana temasına ilişkin Süryanilerin görüşlerinin dağılımına ilişkin kodlama modelinin yorumlanması,
- Kültürel bağ ana temasına ilişkin Süryanilerin görüşlerinin dağılımına ilişkin kodlama modelinin yorumlanması,
- Süryani mesleklerinin ana temasına ilişkin Süryanilerin görüşlerinin dağılımına ilişkin kodlama modelinin yorumlanması.

Bu araştırma temaları ve literatüre dayalı görüşmeleri zenginleştirici alt temalar hazırlanarak oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme içerikleri, kültürel iktisat bağlamında dini inançlar ve iktisadi faaliyetler ilişkisi, ekonomik faaliyetlerin Süryani kültürü ile olan bağlantısı ve göçlerin ekonomik faaliyetlere etkisi gibi başlıklardan yola çıkılarak analiz yapılmıştır.

3.3. Bulgular

Araştırma kapsamında, Mardin Süryani esnaflarından seçilmiş kişilerin yanı sıra din görevlisi, turizm rehberi, akademisyen ve Süryanilerin ekonomik faaliyetlerini destekleyici ve teşvik edici kamu ve kalkınma ajansı kuruluşlarından yetkin kişilerin görüşlerine başvurulmuştur. Katılımcıların kültürel iktisat ekseninde Süryanilerin ekonomik faaliyetleri, göç, kültürel bağlar ve mesleklerinin detayları hakkındaki düşüncelerini anlamak üzere katılımcılarla yapılan görüşmeler tanımlayıcı olarak incelenmiş, analiz verileri ilgili literatür ışığında yorumlanmıştır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Yaş	Cinsiyet	Eğitim	Faaliyet Alanı	Tecrübe	Katılımcı Numarası
50	Erkek	Lisans	Basmacılık	25	K9
53	Erkek	İlkokul	Gümüşçülük	47	K4
45	Erkek	Lise	Gümüşçülük	30	K3
42	Erkek	Doktora	Tarım-Turizm	20	K6
48	Erkek	Lise	Gümüşçülük	38	K7
42	Erkek	Lise	Kuyumculuk	22	K5
45	Erkek	Lise	Gümüşçülük	20	K8
41	Erkek	Doktora	Akademisyen	20	K11
66	Erkek	Lisans	Din Görevlisi	51	K10
35	Erkek	Lisans	Gümüşçülük	23	K2
41	Erkek	Lisans	Gümüşçülük	35	K1
54	Erkek	Lisans	Meslek Kuruluşu	35	K12
57	Erkek	Lise	Meslek Kuruluşu	31	K13
40	Erkek	Doktora	Kalkınma Ajansı	14	K14
42	Erkek	Yüksek Lisans	Kalkınma Ajansı	16	K15

Tablo 1’de yapılan araştırma sahasında görüşülen Süryanilerin ve bilgisine başvuru yapan yetkililerin demografik özellikleri gösterilmiştir. Çalışma sırasında görüşülen kişilerin yaş aralığı 35 - 66 arasındadır. Bu bakımdan Süryanilerin mesleklerini çok erken yaşta kültürel bağları gereği öğrenmeye başladıkları ve ilerleyen yaşlarına rağmen mesleklerini devam ettirdikleri anlaşılmaktadır. Bir başka deyişle, Süryanilerin ekonomik faaliyetlerinin sürdürülebilirliği üzerinde nesiller boyu mesleklerinin devamı ve yeni nesillere aktarılmasında meslek aidiyet duygusunun ön planda olduğu görülmektedir.

3.3.1. Göçün Nedenlerinin Temasına İlişkin Süryanilerin Görüşlerinin İncelenmesi

Bu bölümde Süryanilerin ekonomik faaliyetlerinin sürdürülebilirliği üzerinde göçün ne kadar etkili olduğu üzerinde durulmuştur. Bu bakımdan Süryanileri göçe sürükleyen nedenlerin ne olduğu hususunda yapılan Mardin ilindeki Süryanilerle görüşmeler kayıt altına alınarak elde edilen veriler MAXQDA 24 nitel veri analiz programı ile kodlanarak analiz edilmiştir.

Göçün ekonomik faaliyetler üzerinde hem iyimser hem de kötümser yaklaşımları mevcuttur. Göçün iyimser yaklaşımların etkilerine işçi dövizleri, diaspora ve beyin kazanımı örnek gösterilmektedir. Diğer taraftan kötümser yaklaşım olarak, ekonomik daralma ve genişleme süreçlerinin ekonomik-politik durumlara göre etkilendiği belirtilmektedir. Bu bakımdan göç alan ve göç veren ülkelerde göçün ekonomik faaliyetleri destekleyici durumlar yaratması iyimser yaklaşım iken, ekonomik faaliyetleri desteklememesinden kaynaklı olumsuz etkilemesi kötümser yaklaşım olarak karşımıza çıkar (Aktaş, 2014: 46).

Ergün ve Polat (2022) göçün ekonomik faaliyetleri etkilemesi bakımından şunları aktarmıştır:

- Gelişmiş ülkelerde göçün çekici etkisi görünür iken, gelişmekte olan ülkelerde ise göçün itici etkisinden dolayı göç veren konumda bulunmaktadır.
- Türkiye’de iç göçün temelinde bölgelerarası farklılıklar yatar.
- İç göçün nedenlerinden biri işsizlik sorunudur.
- Göç veren bölgelere yeni istihdam olanaklarının sağlanması gerekir
- Göçün kadın emeği üzerindeki belirginliği bakımından kadınların işgücüne katılım ve işgücü piyasasına girişine kolaylık sağlanması önemlidir (Ergün ve Polat, 2022: 121-122)

Tablo 2. Göçün Nedenlerin Temasına İlişkin Katılımcıların Görüşlerinin Kodlanması Modeli

Kod Sistemi	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8
▼ Göçün nedenleri								
● Eğitim ve Gelecek Kaygıları						■		
● Kültürel Kimliğin Korunması						■		
● Siyasi		■		■	■	■	■	
● Toplumsal Baskı	■					■		
● Güvenlik		■					■	
● Ekonomik Kriz		■				■	■	
● Avrupa ülkelerinin cezbedici refahı		■						

Tablo 2’de belirtilen göçün nedenlerinin temasına ilişkin katılımcıların görüşlerinden elde edilen verilere ilişkin kod ve alt kod bölümleri gösterilmiştir. Bu bakımdan katılımcılar göçün nedenleri olarak şunları belirtmiştir: i) Eğitim ve gelecek kaygıları, ii) Kültürel kimliğin korunması, iii) Siyasi, iv) Toplumsal baskı, v) Güvenlik, vi) Ekonomik kriz, vii) Avrupa ülkelerin cezbedici refahı.

Tablo 3. Göçün Nedenlerine İlişkin Katılımcılarından Bazılarının Kod Matrisi

	Kod	Katılımcı	
Göçün Nedenleri	Toplumsal Baskı	“Dini ayrımcılık ve baskı .”	K6
		“Bireysel kararlar çeşitli kişisel, ailevi ve toplumsal faktörlerin birleşimiyle şekillenir.”	K2
		“ Başka bir ırk ya da dine mensup insanlara yönelik yaptığımız ürün çalışmalarımızda herhangi bir haram ve yasak olmadığı için kendi inancımızda özgürce hareket edebiliyoruz. Bundan dolayı sanatkar ve sanat var. İnançlarımız çerçevesinde hareket ettiğimiz için özgürüz”.	K4
	Ekonomik Kriz; Güvenlik	“İçinde bulunan şartlara ve zamana bağlı olarak bazen ekonomik bazen de kendini güvende ve rahat hissetmek olmuştur. Daha farklı etkenlerde ortaya çıkabiliyor. Ama genel olarak sıralamak gerekirse; ekonomik ve güvenlik ilk sıraları almaktadır”.	K7

Katılımcılara “Sizce insanları göçe sürükleyen nedenler neler olabilir?” sorusuna verdikleri cevaplara ilişkin katılımcıların aktardığı ifadeler kodlanarak, Tablo 3’de göçün nedenlerine ilişkin katılımcılardan bazılarının kod matrisi olarak belirtilmiştir. Bu bakımdan göçün nedenlerinden “toplumsal baskı, güvenlik ve ekonomik kriz” faktörleri katılımcılar arasında yoğun olarak aktarılmıştır. Dolayısıyla göçün ekonomik faaliyetler üzerindeki etkisinin aktarılan ifadelerden anlaşılacağı üzere birincil etkisi olarak, toplumsal baskı, güvenlik ve ekonomik kriz şeklinde olduğu anlaşılmaktadır. Buradaki göçe sürükleyen nedenlerin, aktarılan ifadelerdeki kodlama yoğunluğunun Süryanilerin yaşadığı coğrafya ve karşılıklı etkileşim halinde oldukları diğer toplulukların davranışlarına bağlı olarak oluştuğu saptanmıştır.

3.3.2. Kültürel Bağ Temasına İlişkin Süryanilerin Görüşlerinin İncelenmesi

Bu bölümde Süryanilerin meslekleri ile kültürel bağları arasında nasıl bir ilişki olduğu üzerinde durulmuştur. Bu bakımdan Süryanilerin kültürel bağlarının mesleklerini etkilemesi konusunda yapılan görüşmeler kayıt altına alınarak elde edilen veriler MAXQDA 24 nitel veri analiz programı ile kodlanarak analiz edilmiştir.

Ortadoğu'nun en eski halklarından olan Süryaniler, kültürel değerlerini ve konuştuğu dili Mezopotamya coğrafyasında yaratmış ve geliştirmiştir. Süryaniler, bu coğrafyaya başka bölgelerden göç yoluyla vs. gelmemiş, tamamen yerli bir halktır. Süryaniler eski Mezopotamya halklarının, yani köklü bir kültürün mirasçılaridir. Günümüzde dünyanın değişik bölgelerinde dağınık bir şekilde yaşamaktadırlar (Everi, 2023: 25).

Tablo 4. Kültürel Bağ Ana Temasına İlişkin Katılımcıların Görüşlerinin Kodlanması Modeli

Kod Sistemi	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8
▼ Kültürel Bağ								
• Dini İnanç	■		■	■	■	■	■	
• Meslek	■	■	■	■	■	■	■	■
• Özgünlük	■	■	■	■	■	■	■	■

Tablo 4'de Süryanilerin meslekleriyle kültürel bağ arasındaki ana temaya ilişkin katılımcıların görüşlerinden elde edilen veriler, kod ve alt kod bölümleri şeklinde oluşturulmuştur. Dolayısıyla katılımcılardan elde edilen veriler ışığında Süryanilerin meslekleri ile kültürel bağ arasında şu kodlara ağırlık verilmiştir: i) dini inanç, ii) meslek, iii) özgünlük. Katılımcıların aktardığı ifadelerle bakıldığında “dini inanç, meslek ve özgünlük” kodlarının Süryanilerin meslekleri ile kültürel bağları arasında güçlü bir ilişki olduğunu ortaya koyduğu görülmektedir. Süryanilerin aktardıkları ifadeler üzerinden göçten sonra gelişen kültürel bağ temasının, Süryanilerin ekonomik faaliyetler üzerinde ikincil olarak nüfuz ettiği görülmektedir. Dolayısıyla Süryanilerin ekonomik faaliyetlerinin devam ettirilmesinde ve gelecek nesillere aktarılmasında göçün birincil, kültürel bağ teması ikincil olarak etkili olduğu anlaşılmaktadır.

3.3.3. Süryani Mesleklerinin Temasına İlişkin Süryanilerin Görüşlerinin İncelenmesi

Bu bölümde Süryanilerin mesleklerin irdelenmesi kapsamında hangi hususların öne çıktığı üzerinde durulmuştur. Bu bakımdan yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen veriler MAXQDA 24 nitel veri analiz programı ile kodlanarak analiz edilmiştir. Devamında Süryani meslekleri ana temasına ilişkin katılımcıların görüşlerinin dağılımına yönelik kod-alt kod bölümleri modeli incelenmiştir. Bu bakımdan katılımcıların görüşlerinden elde edilen veriler ışığında Süryani meslekleri ana teması şu alt kodlarla kodlanmıştır;

- Yıl,
- Faaliyet alanı,
- Güçlükler,

- Destekleyici yardım,
- Vergi muafiyeti,
- Ekonomik faaliyetlerde azalma,
- Ekonomik faaliyetlerde rahatlama,
- Ekonomik faaliyetlerde kısıtlama,
- Ekonomik faaliyetlere karşı gelme,
- Göç,
- 2000 yılı öncesi ve sonrası,
- Kural koyma,
- Ekonomik bakış,

şeklinde görüşme içerikleri kodlanarak görüşme sonucunda elde edilen veriler analiz edilmiştir.

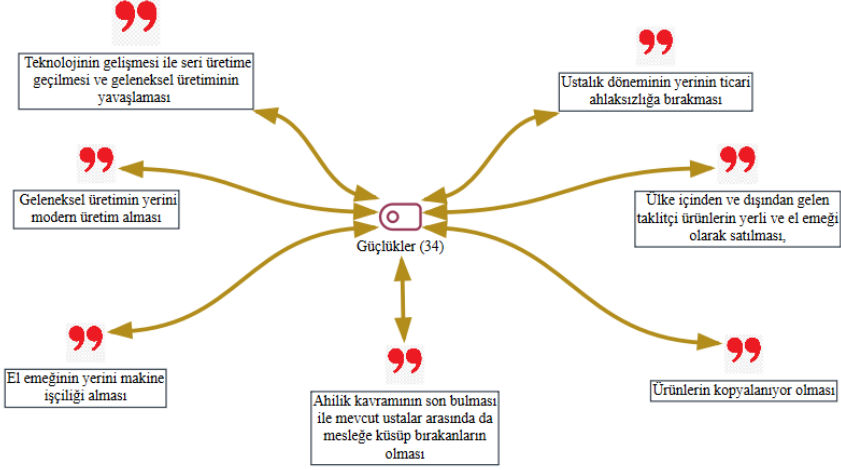
Tablo 5. Süryani Mesleklerin Temasına İlişkin Katılımcıların Görüşlerinin Kodlanması Modeli

Kod Sistemi	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8
▼ Süryani Meslekler								
● Nesil	■	■	■	■	■	■	■	■
● Yıl	■	■	■	■	■	■	■	■
● Faaliyet Alanı	■	■	■	■	■	■	■	■
● Güçlükler	■	■	■	■	■	■	■	■
● Destekleyici Yardım	■	■	■	■	■	■	■	■
● Vergi Muafiyeti	■	■	■	■	■	■	■	■
● Ekonomik Faaliyetlerde Azalma	■	■	■	■	■	■	■	■
● Ekonomik Faaliyetlerde Rahatlama	■	■	■	■	■	■	■	■
● Ekonomik Faaliyetlerde Kısıtlama	■	■	■	■	■	■	■	■
● Ekonomik Faaliyetler Karşı Gelme	■	■	■	■	■	■	■	■
● Göç	■	■	■	■	■	■	■	■
● 2000 öncesi ve sonrası	■	■	■	■	■	■	■	■
● Kural Koyma	■	■	■	■	■	■	■	■
● Ekonomik Bakış	■	■	■	■	■	■	■	■

Tablo 5’de gösterilen Süryani mesleklerin ana temasına ilişkin katılımcıların görüşlerin dağılımından elde edilen veriler ışığında ağırlıklı olarak şu kodlar etrafında yoğunluk olmaktadır. Bunlar:

- Faaliyet alanı,
- Güçlükler,
- Destekleyici yardım,
- Vergi muafiyeti,

- Ekonomik faaliyetlerde azalma
- Göç, şeklinde yoğun olarak kodlandığı görülmektedir.

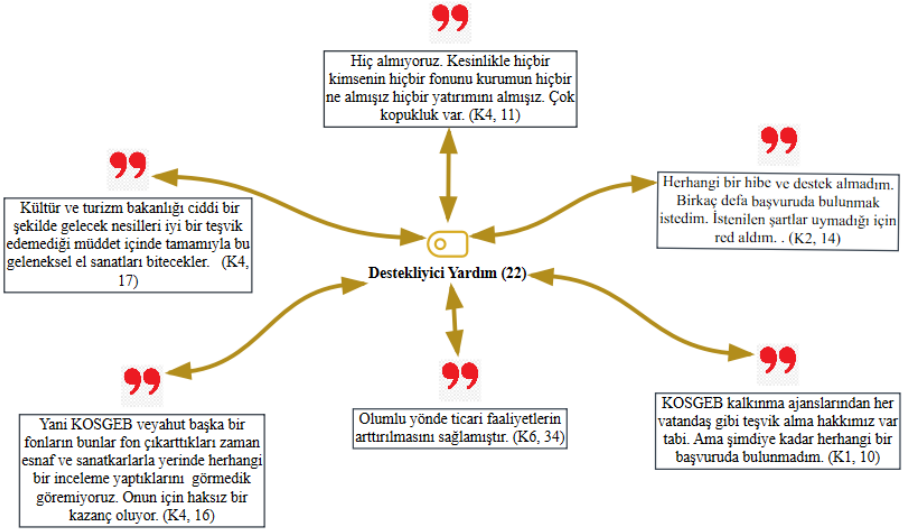

Şekil 1. Güçlükler Temasına İlişkin Seçilmiş Kodlu Bölümler

Şekil 1’de gösterilen “güçlükler” alt temasına ait kodlu bölümler, Süryanilerin mesleklerinde ne gibi güçlükler yaşıyorsunuz ve hangi güçlüklerle karşılaşıyorsunuz sorusuna verilen cevapların kayıt altına alınıp elde edilen verilerin Maxqda 24 nitel veri analiz programında kodlanmasıyla elde edilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler ışığında, Süryanilerin meslekleri icra ederken özetle şu güçlüklerle karşı karşıya kaldıkları görülmektedir:

- Geleneksel üretimin yerini modern üretimin alması,
- Teknolojinin gelişmesi ile seri üretime geçilmesi ve geleneksel üretimin yavaşlaması,
- El emeğinin yerini makine işçiliğinin alması,
- Ahilik kavramının son bulması ile mevcut ustalar arasında mesleğe küsen ve bırakanların olması,
- Ürünlerin kopyalanıyor olması,
- Ülke içi ve dışarıysından gelen taklitçi ürünlerin yerli ve el emeği olarak satılması,
- Ustalık döneminin yerini ticari ahlaksızlığa bırakması,

şeklinde sıralanabilmektedir.

Şekil 2. Destekleyici Yardımlar Temasına İlişkin Seçilmiş Kodlu Bölümler

Şekil 2’de gösterilen “destekleyici yardımlar” alt temasına ait kodlu bölümler, Süryanilerin mesleklerini sürdürürken;

- Herhangi bir Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı’ndan (KOSGEB) ya da kalkınma ajanslarından teşvik ekonomik yardımlar söz konusu oluyor mu?
- Süryani vakıfların ticari faaliyetlerinizi destekleyici yardımları var mı?
- İlgili bakanlık, KOSGEB, kalkınma ajanslarından hibe destek gibi ekonomik teşvikler alıyorsunuz?
- Yaptınız iş ile alakalı vergi muafiyeti desteği oluyor mu?
- Mardin İli ekonomik faaliyetleri destekleyici yardımlar ve teşvikler Süryanilerin ekonomik etkinliğini nasıl etkilemiştir?

sorularına ilişkin cevapları içermektedir.

Yukarıdaki sorulara verilen cevaplar kayıt altına alınarak elde edilen veriler MAXQDA 24 nitel veri analiz programında kodlanmıştır. Katılımcıların meslekleri ile alakalı destekleyici yardım alt temasına ilişkin aktardıkları bazı ifadeler şunlardır:

- “Yani KOSGEB veyahut başka fonların, bunlar fon çıkarttıkları zaman esnaf ve sanatkarlarla yerinde herhangi bir inceleme yaptıklarını veyahut da o düzen ve nizamla hazırladıklarını görmedik, göremiyoruz. Bu paranın nereye aktarıldığının uzmanlar tarafından iyi takip edilmesi gerekiyor. Ben fona karşımı (K4, 16)”.
- “Yararlanamıyoruz ki. Şu anda adam bize yabancı dil şartı koyuyor. Fon ile ilgili formları doldurmak için üniversite mezunu olman gerekiyor. Biz bu forumları dolduracak bilgi ve donanıma sahip değiliz. Üniversite mezunu değiliz. Biz nasıl alacağız. Çok büyük bir eksiklik var (K4, 13)”

- “2011 yıllarında Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile bu mesleği icra edenlerin vergi muafiyetinin getirildiği söylendi, yazıldı. Yani öyle bir kanun çıktı. Biz bundan yararlanmak için ne yaptysak olmadı. Öyle sıkıntılar yaşadık, ne yaptysak olmadı. (K3, 7)”
- “Hiç almıyoruz. Kesinlikle hiçbir kurundan, hiçbir fon ya da yatırım desteği olmadık. Çok kopukluk var (K4, 11)”
- “Kültür ve Turizm Bakanlığı, gelecek nesilleri yeterince teşvik edemediği takdirde bu geleneksel el sanatları tamamen yok olacaktır. Bizleri bugün sözlü olarak, canlı şekilde görebilirsiniz ama gelecek nesiller bizi kitapların yazılarının üzerinden anlamaya çalışacak (K4, 17)”
- “KOSGEB ve Kalkınma Ajanslarından her vatandaş gibi teşvik alma hakkımız var tabi. Ama şimdiye kadar herhangi bir başvuruda bulunmadım (K1, 10)”
- “Şu ana kadar herhangi bir teşvik almadım (K6, 32)”

Destekleyici yardım alt temasına ilişkin yapılan görüşmeler neticesinde, Süryanilerin mesleklerinin sürdürülebilirliği ve gelecek nesillere aktarılması hususunda destekleyici yardım konusunda aşağıdaki hususlar üzerinde durulmuştur:

- İlgili bakanlıkların teşvik, hibe vb. programlarına başvuru şartlarının ağır olmasından dolayı destekleyici yardımlara başvuramadıkları ve başvursalar dahi kabul alamadıkları,
- Destekleyici yardımların ekonomik faaliyetlerini artırmada yardımcı olduğu,
- Süryani vakıflarla koordinasyon içinde oldukları ve vakıfların gerektiğinde ihtiyaç dahilinde destekleyici yardımda bulunabileceği ve diğer hususlarda da yanlarında oldukları ifade edilmiştir.

Diğer taraftan Süryanilerin ekonomik faaliyetlerin devamında Kalkınma Ajansları ve ilgili meslek kuruluşlarının da önemli rolü bulunmaktadır. Bu bakımdan Mardin İlinde bulunan Dicle Kalkınma Ajansı bünyesindeki Araştırma ve Planlama Birimi, Mardin Esnaf ve Sanatkârlar Odası Birliği ve Mardin Esnaf ve Sanatkâr Kredi ve Kefalet Kooperatifi gibi meslek kuruluşları ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Bölgeler arası dengesizlikleri gidermek amacıyla bölgelerin kalkınmasını amaçlayan kalkınma ajansları, ekonomik faaliyetleri desteklemesi yönünden bağlı oldukları bölgelerin kalkınmasında önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda kurulan Dicle Kalkınma Ajansı (DİKA) TRC3 Düzey 2 Bölge İllerini kapsayan Mardin, Batman, Şırnak ve Siirt’te bölgeler arası dengesizliği gidermek amacıyla sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda yerel ve bölgesel aktörleri kapsayıcı uygulamalar ile ekonomik faaliyetleri destekleyici ve teşvik edici programları yürütmektedir (DİKA, 2024: 2). Bu bakımdan DİKA şu destekleri bölge paydaşlarına ekonomik faaliyetleri destekleyici olarak sunmaktadır:

- Ajans Destekleri,
- Açık Destek Programları,
- Sosyal Gelişmeyi Destekleme Programı (SOGEP)
- Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı (CMDP) (DİKA, Destekler: <https://www.dika.org.tr/destekler>).

DİKA' nın bölgedeki ekonomik faaliyetleri desteklemesi bakımından, bünyesinde bulunan Araştırma ve Planlama Birimi ile 20 Mayıs 2024 günü gerçekleştirilen görüşme kapsamında, "DİKA' nın kurulduğu günden bugüne kadar Mardin İli sınırları içinde vermiş olduğunuz proje bazlı destekler hakkında bilgi talep ediyorum" dilekçesi ile başvuruda bulunarak bilgi talep edilmiştir. Dilekçe sonucunda gönderilen proje bilgilerinin içeriğinden Süryanilerin almış olduğu proje kapsamı ve içerikleri araştırılmıştır. Elde edilen proje bilgileri sonucunda tek olan "NİNVE GIDA MEŞRUBAT TARIM TURİZM MEDİKAL SAN.TİC.LTD.ŞTİ bünyesinde Kültürel Süryani Şarap Evi'nin proje başvurusuna ve sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla Süryanilerin ekonomik faaliyetlerinin sürdürülmesinde ve diğer nesillere aktarılmasında yardımcı olacak destekleyici yardımların, Süryanilerin de görüşmelerde aktardığı gibi "başvuru şartlarının ağır ve katı olması" hususu nedeniyle bakanlıkların destekleyici yardım başvurularında sınırlı kaldığı, elde edilen proje bilgilerinde de görülmüştür.

Mardin İli meslek kuruluşlarından olan Mardin Esnaf ve Sanatkârlar Odası Birliği ve Mardin Esnaf ve Sanatkâr Kredi ve Kefalet Kooperatif yetkilileri ile 26-28 Haziran 2024 tarihleri arasında, yapılan görüşmelerde, araştırmanın içeriği hakkında bilgi verilmiş ve kendilerinden araştırma kapsamında bilgi talep edilmiştir. Bu bakımdan yapılan yüz yüze görüşmeler neticesinde Süryanilerin krediye erişim ve kullanım sıklığı ile Süryani esnaf sayısı hakkında bilgiler talep edilmiştir. Mardin Esnaf ve Sanatkâr Kredi ve Kefalet Kooperatif yetkilisine "Süryani esnafın kredi kullanım sıklığı nasıl ve kredi kullandırmada kolaylıklar sağlıyor mu" sorusunu yönelttiğimizde, yetkili sunları aktarmıştır:

"Var tabi kardeşimiz. Onlar bizim vatandaşımız. Süryanilerle aynı tarih ve aynı kültürle yaşıyoruz. Mardin'in en yerlileriyiz. 700-800 yıllık geçmişimiz var. 15 sene nasıl kredi kullanmışlarsa şimdi de geçen sene de aynı kredi kullanmışlar. İhtiyacı olana gelip kullandırıyoruz. Ayrımcılık yok. Vermiyoruz gibi ya da bu sene vermeye başladık gibi bir durum yok. Hiçbir ayrımcılık yok. İhtiyacı olana veriyoruz".

Tablo 6. Mardin Esnaf ve Sanatkârlar Odalar Birliği Bünyesindeki Esnaf Dağılımı

Oda Adı	Esnaf Sayısı
Mardin Demirciler Esnaf ve Sanatkârlar Odası	421
Mardin Berberler ve Kuaförler Esnaf ve Sanatkârlar Odası	372
Mardin Marangozlar ve Mobilyacılar Esnaf ve Sanatkârlar Odası	261
Mardin Şoförler ve Otomobilciler Esnaf Odası	1411
Mardin Fırıncılar Lokantacılar Tatlıcılar Esnaf ve Sanatkârlar Odası	470
Mardin Bakkallar ve Sebzeciler Esnaf Odası	764
Mardin Kahveciler Esnaf Odası	395
Mardin Oto Tamircileri Esnaf ve Sanatkârlar Odası	504
Mardin Terziler Esnaf ve Sanatkârlar Odası	546
Toplam	5145

Diğer taraftan Mardin Esnaf ve Sanatkârlar Odası Birliği yetkilisi ile yapılan yüz yüze görüşmede Mardin İlindeki esnaf sayısı içinde Süryani esnaf sayısının kaç olduğu sorulmuştur. Yetkili Süryani esnaf sayısı hakkında bilgilerinin olmadığını ve herhangi bir din, dil ve ırka göre esnaf sayısı tutulmadığını ifade etmiştir. Yetkiliden alınan bilgiler kapsamında Mardin Esnaf ve Sanatkârlar Odalar Birliğinin bünyesinde bulunan esnaf dağılımı Tablo 6’da gösterilmiştir. Tablo 6’a göre Mardin Esnaf ve Sanatkârlar Odalar Birliği bünyesindeki esnaf dağılımı 28 Haziran 2024 tarihi itibarıyla “5145” esnaf olarak kayıtlara geçmiştir.

Sonuç

Bu çalışma kültürel iktisadın alanı kapsamında toplumun aktörlerinden olan farklı kültürlerin ekonomik faaliyetleri üzerindeki etkisini Mardin Süryanileri örneğinde değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Bu çalışma ile analiz edilen kültürel farklılıkların ekonomik faaliyetler üzerindeki etkileri nitel araştırma yöntemi ile incelenmiştir. Beraberinde alan araştırması ile kültürel iktisadın alanı içerisinde yer alan kültürel farklılıklar, dini inanışlar ve kültürel bağ ile ekonomik faaliyetler ilişkisine yönelik tanımlayıcı bulgular elde edilmiştir. Bu çalışma Mardin İlindeki seçilmiş Süryani esnafı, akademisyen, din görevlisi, turizm rehberi ve kamu kuruluşları ile sınırlıdır. Araştırma bulgularına göre kültürel farklılıklar ile ekonomik faaliyetler arasında ilişki olduğu görülmüştür. Süryanilerin kültürel bağları gereği dini inanış, özgünlük ve mesleki bağlılık temalarının ekonomik faaliyetleri üzerinde doğrudan etkili olduğu saptanmıştır. Bunun yanında göçlerin Süryanilerin ekonomik faaliyetlerini azalttığı ve mesleklerini devam ettirmede güçlükler yaşadıkları görülmüştür. Elde edilen bulgular ışığında, göçlerin meydana gelmesinde “toplumsal baskı, ekonomik kriz ve güvenlik” gibi olguların yoğun olarak görüldüğü aktarılmıştır. Ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliği üzerinde etkili olan “destekleyici yardımların” Süryanilerin ekonomik faaliyetlerinde sınırlı olduğu aktarılmasına rağmen, ekonomik faaliyetlerin devamında ve canlanmasında yardımcı olduğu tespit edilmiştir.

Toplumu şekillendirme konusunda güçlü bir araç olan kültür, iktisadi faaliyetleri oluşturmada insanoğlunun yaşam alanında önemli bir rol oynamaktadır. Bunun yanında toplumsal bağların oluşmasında etkili olan kültürel farklılıkların, ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliği üzerinde katkı sunduğu görülmektedir. Bu gelişmelere paralel olarak Mardin Süryanilerinin kültürel farklılıklarının Mardin ili ekonomisine katma değer kattığı yapılan saha çalışması ile ortaya konulmuştur. Süryanilerin kültürel farklılıklarının sonucu ortaya çıkan iktisadi faaliyetlerinin hem Süryani el sanatlarında hem de mimarisinden kaynaklı oluşan tarihsel ve kültürel birikimlerin buldukları coğrafyanın ekonomisine olumlu yönde bir ivme kattığı görülmektedir.

Her toplumun kültürüne ait kendine has özellikleri olması, ekonomik başarı kazanımının sürdürülebilirliğini etkilemektedir. Alan çalışması bulgularında bu sürdürülebilir ekonomi başarısı kazanımının doğal öğrenme süreçleri yerine kopyalama yoluyla sekteye uğrayabileceği tespit edilmiştir. Bunun yanında her toplumun kendine has çizgileri olduğu ve toplumdaki sanatkarların geçmişe ait izleri geleceğe taşıyan kültürel değerlerinin yalnızca kendilerine ait sanatkarların çalışmalarından ayırt edilebileceği gösterilmektedir.

Ayrıca kültürel bağların ekonomik faaliyetlerin diğer nesillere aktarılmasında da önemli bir nokta olduğu da vurgulanmıştır. Süryanilerin kendilerine has ekonomik

faaliyetleri özgün yapma biçimleri bakımından diğer bölge insanlarından ayrışmanın temelinde, Süryani kültürünün ve toplumun benzersiz özelliklere sahip olması önemli yer tutmaktadır. Bu özellikler arasında ticarete uzmanlaşma, ağ kurma, çok dilli ve çok kültürlü etkileşim yer almakta olup kültürel farklılıkların ekonomik faaliyetler üzerinde kontak görevi üstlendiğini ortaya koymaktadır.

Mardin ilindeki ekonomi paydaşlarının kültürel farklılıklarının, bölge ekonomisine daha fazla turist çekme ve bölgenin kültürel destinasyonu tanıtmada Süryanilerle daha fazla etkileşim kurulması gerekliliği önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra DİKA ve KOSGEB gibi kalkınma kuruluşlarının, Süryani esnafların gerekli mali yardımlara erişim ve kullanım konusunda mevzuatların esnek hale getirilmesi hem Süryanilerin mesleklerinin devamı hem de bölge ekonomisindeki kültürel farklılıkların bölge ekonomisine katma değer oluşturması açısından göz ardı edilmemesi gereken bir husustur.

Çalışmanın bulgularında katılımcılar, göçün işgücü piyasasına katılımında hem nitelikli hem de niteliksiz iş gücü sağlayabileceğini, farklı beceri ve deneyimlerle insan sermayesi zenginleştirebileceğini ve göçmenlerin beraberinde getirdikleri kültürel farklılıkların yenilikçi fikirler ve çeşitlilik getirerek ekonomik faaliyetlere etki edebileceğini belirtmişlerdir.

Çalışma bulguları ışığında, Süryanilerin ekonomik faaliyetlerinin sürdürülmesinde ve gelecek nesillere aktarılmasında göç birincil faktör olarak saptanmıştır. Diğer taraftan göçten sonraki faktörün ise kültür olarak ikinci sırada yer aldığı belirlenmiştir. Dolayısıyla iktisadi faaliyetlerin azalmasında göç önemli oranda etki ederken, kültürün bu faaliyetlerin sürdürülmesinde ve gelecek nesillere aktarılmasında ikinci planda yer aldığı tespit edilmiştir. Özetle, göç hem Süryanilerin ekonomik faaliyetlerinin azalmasında hem de Süryani kültürünü etkilemesi bakımından Süryanilerin sosyal ve iktisadi yaşam dönüşümlerinde belirgin rol oynamıştır.

Çalışmanın bulguları başka bir açıdan ele alındığında, katılımcıların teknolojinin gelişmesi ile sahip oldukları mesleklerin yok olacağını ve gelecekte bu işi yapacak iş gücü bulamayacaklarını düşündükleri saptanmıştır. Teknolojinin sürekli gelişim göstermesi ve makineleşmenin artması ile el becerisine dayalı ürünlerin yerini kopya ürünlere bırakması, telkari işini yapan sanatkarların beceri ve yetkinlik düzeyleri gibi işgücü yapısı içerisinde birçok faktörü de etkilemektedir. Bu bakımdan çalışmanın bulguları da katılımcıların teknolojik gelişmelerin hızla artması sonucu makineleşen işgücü dünyasında el becerilerinin gelecek nesillere aktarılması bağlamında birçok yönden etkilendiğini göstermektedir.

Çalışma bulguları kapsamında kültür ile birlikte günümüz ekonomik faaliyet yapısının birçok yönden değişime uğrayacağı ve günümüzdeki farklı kültürel yapıların değişen teknolojik gelişmelere göre korunması gerektiği saptanmıştır. Çalışmada ayrıca teknolojik gelişmelerin bireysel el becerilerine dayalı sanatkarların varlığını tehdit edeceği ve özgün el becerisi ürünlerinin yerine otomasyona ve seri üretime dayalı imitasyon/fabrikasyon ürünlerin artmasının beklendiği sonuca ulaşılmıştır.

Genel olarak katılımcıların teknolojik gelişmelere bağlı makineleşme ile birlikte el beceri ürünlerinin imalatında gerek özgün ürünlerin kontrolünde gerekse sanatkarların varlığının devam ettirilmesi konusunda telkari sanatının geleceği hususunda ve değişen koşullara uyum sağlayabilmesi adına endişelerinin olduğu saptanmıştır. Katılımcılar, el sanatkarlarının ve kültürel varlıkların korunması ve geleceğe aktarılmasında ilgili

bakanlıkların gerekli denetim ve düzenlemeleri yapmasının, bu sanatkarların değişen işgücü koşullarında rahat hareket etme ve sanatlarının kaybolma riski endişesini ortadan kaldıracığını ifade etmişlerdir.

Genel olarak katılımcılar teknolojik gelişmelerin getirdiği makineleşme ile birlikte el sanatlarının varlığını korumaya yönelik planlamaların gerek ilgili bakanlıklar gerekse yerel yönetimler tarafından yeterince desteklenmesi konusunda farkındalığın artırılması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Katılımcılar, el sanatlarının kültürel miras olarak korunmasının önemini vurgulamış, denetim mekanizmaların artırılmasıyla farklı kültürlerle ait sanatkarların kaybolmasının önüne geçilebileceğini ifade etmişlerdir.

Çalışma bulguları göstermektedir ki günümüz koşullarında ekonomik faaliyetlerde kültür olgusunun önemini göz ardı etmek mümkün değildir. Mevcut kültürel değerlerimizden olan el sanatkarlarının varlığının devamı için kısa vadeli politikalar yetersiz olabileceken, geleceğin sanatkarlarının eğitilmesi noktasında bölgesel, ulusal hatta küresel eğitim politikaları oluşturulması gerekmektedir. Ancak bu şekilde farklı kültürlerle ait mesleklerin devamına katkı sağlanabilecek ve yeni nesillere aktarılmasında rol oynayarak kültür ve ekonomik faaliyetler arasındaki ilişki sürdürülebilirlikte.

Çalışmanın önerileri kapsamında, göçün ve kültürel bağın etkisiyle Süryanilerin ekonomik faaliyetlerinin sürdürülebilirliği ve gelecek nesillere aktarılması hususuna dair uygulanabilecek politikalar konusunda bazı kılavuz öneriler bulunmaktadır. Bu bağlamda, kültürel farklılıkların Süryanilerin ekonomik faaliyetlerini sürdürebilmeleri adına genel önerileri şu şekildedir:

- Mevcut el sanatkarlarının korunması,
- Teknolojik gelişmelerin getirdiği makineleşme sürecinde el sanatları ürünlerinin kopya ürünlere karşı korunmasına yönelik politikaların hazırlanması ve uygulanması,
- Sanatkarların değişen koşullara göre taleplerinin değerlendirilmesi,
- Yeni nesillerin mesleklerinin devamı ve sürdürülebilirliği konusunda gerekli işgücü koşullarının iyileştirilmesi,
- Süryanilerin kültürel miraslarının korunmasına yönelik ilgili bakanlıkların gerekli denetim ve kontrol mekanizmalarının görünür şekilde uygulanması,
- Mevcut el sanatkarlarının ve yetişen sanatkarların gelişen teknolojiye uyum sağlaması bakımından eğitim politikalarının geliştirilmesi gerektiği şeklinde sıralanabilmektedir.

Çalışma sonucunda yukarıda belirtilen öneriler, göçün oluşturduğu iktisadi ve sosyal değişimlere uğrayan Süryanilerin ekonomik faaliyetlerini sürdürmesi ve gelecek nesillere aktarması konusunda önemli bir rol üstlenmektedir. Teknolojinin getirdiği makineleşme koşullarına uyum sağlayabilmek ancak değişen şartlara göre pozisyon almak ile mümkün olmaktadır. Bu bağlamda Süryanilerin mevcut el sanatkarlarının korunması, mesleklerinin değişen koşullara göre uyum göstermesinin sağlanması, yetişen el sanatkarların da teknolojiye yatkınlığının geliştirilmesi gerekmektedir. Böylelikle kültürel farklılıklar hem iktisadi faaliyetler hem de toplumsal hareketler üzerinde daha belirgin bir rol oynayacaktır.

Makale Bilgileri

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme																														
Etik Beyan	Bu çalışma Prof. Dr. Levent GÖKDEMİR danışmanlığında 2025 tarihinde sunduğumuz/tamamladığımız “Kültürel İktisat Perspektifinden Süryanilerin Ekonomik Faaliyetleri: Mardin Süryanileri Üzerine Nitel Bir Analiz” başlıklı yüksek lisans/doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.																														
Benzerlik Taraması	Yapıldı – iThenticate																														
Etik Bildirim	Çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.																														
Yazar Katkıları	<table><tr><td>Araştırmanın Tasarımı (CRediT 1)</td><td>Yazar-1 (%60)</td><td>-</td></tr><tr><td></td><td>Danışman (%40)</td><td></td></tr><tr><td>Veri Toplanması (CRediT 2)</td><td>Yazar-1 (%60)</td><td>-</td></tr><tr><td></td><td>Danışman (%40)</td><td></td></tr><tr><td>Araştırma - Veri Analizi - Doğrulama (CRediT 3-4-6-11)</td><td>Yazar-1 (%60)</td><td>-</td></tr><tr><td></td><td>Danışman (%40)</td><td></td></tr><tr><td>Makalenin Yazımı (CRediT 12-13)</td><td>Yazar-1 (%60)</td><td>-</td></tr><tr><td></td><td>Danışman (%40)</td><td></td></tr><tr><td>Metnin Geliştirilmesi ve Tashihi (CRediT 14)</td><td>Yazar-1 (%60)</td><td>-</td></tr><tr><td></td><td>Danışman (%40)</td><td></td></tr></table>	Araştırmanın Tasarımı (CRediT 1)	Yazar-1 (%60)	-		Danışman (%40)		Veri Toplanması (CRediT 2)	Yazar-1 (%60)	-		Danışman (%40)		Araştırma - Veri Analizi - Doğrulama (CRediT 3-4-6-11)	Yazar-1 (%60)	-		Danışman (%40)		Makalenin Yazımı (CRediT 12-13)	Yazar-1 (%60)	-		Danışman (%40)		Metnin Geliştirilmesi ve Tashihi (CRediT 14)	Yazar-1 (%60)	-		Danışman (%40)	
Araştırmanın Tasarımı (CRediT 1)	Yazar-1 (%60)	-																													
	Danışman (%40)																														
Veri Toplanması (CRediT 2)	Yazar-1 (%60)	-																													
	Danışman (%40)																														
Araştırma - Veri Analizi - Doğrulama (CRediT 3-4-6-11)	Yazar-1 (%60)	-																													
	Danışman (%40)																														
Makalenin Yazımı (CRediT 12-13)	Yazar-1 (%60)	-																													
	Danışman (%40)																														
Metnin Geliştirilmesi ve Tashihi (CRediT 14)	Yazar-1 (%60)	-																													
	Danışman (%40)																														
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.																														
Finansman	Bu çalışmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.																														
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. Lisans logosu da kullanılabilir																														
Dizinleme Bilgisi	ProQuest, ERIH PLUS, DOAJ, EBSCO																														
Yapay Zekâ Beyanı	Bu çalışmanın hazırlanmasında yapay zekâ araçlarından faydalanılmamıştır.																														

Article Information

Evaluation	Two Outside Referees / Double-Sided Blinding																														
Ethical Statement	This study was prepared based on the master’s/doctoral thesis titled “Economic activities of Syriacs from the perspective of cultural economics: A qualitative analysis on Syriacs of Mardin” which we presented/completed on 2025 under the supervision of Prof. Dr. Levent GÖKDEMİR. It is hereby declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and that all studies utilized were indicated in the bibliography.																														
Similarity Scanning	Done – iThenticate																														
Ethical Statement	The study does not require ethics committee permission.																														
Author Contributions	<table><tr><td>Design of the Study (CRediT 1)</td><td>Author-1 (%.60)</td><td>-</td></tr><tr><td></td><td>Supervisor (%40)</td><td></td></tr><tr><td>Veri Toplanması (CRediT 2)</td><td>Author-1 (%.60)</td><td>-</td></tr><tr><td></td><td>Supervisor (%40)</td><td></td></tr><tr><td>Araştırma - Veri Analizi - Doğrulama (CRediT 3-4-6-11)</td><td>Author-1 (%.60)</td><td>-</td></tr><tr><td></td><td>Supervisor (%40)</td><td></td></tr><tr><td>Makalenin Yazımı (CRediT 12-13)</td><td>Author-1 (%.60)</td><td>-</td></tr><tr><td></td><td>Supervisor (%40)</td><td></td></tr><tr><td>Metnin Geliştirilmesi ve Tashihi (CRediT 14)</td><td>Author-1 (%.60)</td><td>-</td></tr><tr><td></td><td>Supervisor (%40)</td><td></td></tr></table>	Design of the Study (CRediT 1)	Author-1 (%.60)	-		Supervisor (%40)		Veri Toplanması (CRediT 2)	Author-1 (%.60)	-		Supervisor (%40)		Araştırma - Veri Analizi - Doğrulama (CRediT 3-4-6-11)	Author-1 (%.60)	-		Supervisor (%40)		Makalenin Yazımı (CRediT 12-13)	Author-1 (%.60)	-		Supervisor (%40)		Metnin Geliştirilmesi ve Tashihi (CRediT 14)	Author-1 (%.60)	-		Supervisor (%40)	
Design of the Study (CRediT 1)	Author-1 (%.60)	-																													
	Supervisor (%40)																														
Veri Toplanması (CRediT 2)	Author-1 (%.60)	-																													
	Supervisor (%40)																														
Araştırma - Veri Analizi - Doğrulama (CRediT 3-4-6-11)	Author-1 (%.60)	-																													
	Supervisor (%40)																														
Makalenin Yazımı (CRediT 12-13)	Author-1 (%.60)	-																													
	Supervisor (%40)																														
Metnin Geliştirilmesi ve Tashihi (CRediT 14)	Author-1 (%.60)	-																													
	Supervisor (%40)																														
Conflict of Interest	No conflict of interest declared.																														
Funding	No external funding was used to support this research.																														
Copyright & License	Authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 license. License logo may also be used																														
Indexing Information	ProQuest, ERIH PLUS, DOAJ, EBSCO																														
Artificial Intelligence Statement	No artificial intelligence tools were used in the preparation of this study.																														

Kaynakça | References

- Aktan, C. C., & Yay, S. (2018). Nobel Ekonomi Ödülü Sahibi Douglass C. North'un İktisat Bilimine Katkıları: Yeni İktisat Tarihi ve Kurumsal İktisat. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 62-82.
- Aktan, C.C. & Yay, S. & S. Göcen (ed.) (2021). İktisat ve Metodoloji, (İktisat Biliminde Kapsam, Yöntem ve Sınırlar). İzmir: SOBIAD Hukuk ve İktisat Araştırmaları Yayınları, ekitap Serisi.
- Aktaş, M. T. (2014). Göç olgusu ekonomik kalkınmada itici güç olabilir mi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 37-48.
- Alesina, A., & Giuliano, P. (2015). Culture and Institutions. *Journal of Economic Literature*, 53(4), 898-944.
- Ashraf, Q., & Galor, O. (2011). Cultural Diversity, Geographical Isolation, and the Origin of the Wealth of Nations. NBER Working Paper No. 17640.
- Baç, M. (2007). İktisadi Analizin Disiplinlerarası Uygulamalarında Durum ve Öngörüler. *Türkiye Bilimler Akademisi: İktisat Öngörü Çalışması 2003-2023*, 1-22.
- Bakır, M. Şirin. (2025). Türkiye'nin sosyo-politik dönüşümü ve Süryaniler: Mardin il örneği, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı.
- Bal, H. (2014). *Sosyolojide Yöntem ve Araştırma Teknikleri*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Barber, W. J. (1997). *İktisadi Düşünce Tarihi (2. Baskı)*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Baş Dinar, G. (2015). İktisadi sosyolojiden yeni iktisat sosyolojisine: İktisat ve sosyoloji ilişkisinin değişen yüzü. *Sosyoekonomi*, 23(26), 25-44.
- Bilge, Y. (1996). *Süryaniler: Anadolu'nun Solan Rengi*. İstanbul: Yeryüzü Yayınları.
- Buğra, A. (1995). *İktisatçılar ve İnsanlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bülbül, M. (2005). *Türkiye'nin Süryanileri*. İstanbul: Tasam Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. Ankara: Siyasal kitabevi.
- Coase, R. (1998). The New Institutional Economics. *American Economic Review, Papers and Proceedings*, 88(2), 72-74.
- Demir, Ö. (1996). *İktisatta yöntem tartışmaları*. Ankara: nugVadi Yayınları.
- Dicle Kalkınma Ajansı, DİKA, Destekler, <https://www.dika.org.tr/destekler>.
- Dicle Kalkınma Ajansı, DİKA, Kurumsal Faaliyet Raporları, 2024 Yılı Faaliyet Raporu, <https://www.dika.org.tr/dokumanflipbook/faaliyet-raporlari/14/0>.
- Doğanay, A., Ataizi, M., Şimşek, A., Balaban Salı, J., & Akbulut, Y. (2012). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. *Anadolu Üniversitesi, Eskişehir*.
- Dumludağ, D. (2014). Kurumlar, Kurumsal Değişim ve Ekonomik Kalkınma, Kalkınmada Yeni Yaklaşımlar (ss. 15-36). Ankara: İmge Kitabevi.
- Ergün, S., & Atay Polat, M. (2022). Göç, Cinsiyet ve İşsizlik Arasındaki Nedensellik İlişkisi: Türkiye'de Gelişme Düzeyine Göre Bölgelerin Kıyaslanması. *Göç Dergisi*, 9(1), 107-126.
- Eroğlu, M. Y. (2018). Kurumsal İktisatta Açılan Yeni Bir Pencere: Douglass C. North Perspektifinden Kurumların Değerlendirilmesi. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 163-178.
- Everi, N. (2023). *Süryani Köyleri: Tarihin Sessiz Tanıkları*. İstanbul: E Yayınları.
- Fellner, A. (2008). *Role of Culture in Economic Development: China Study of China and*

- Latin America. USF Tampa Graduate Theses and Dissertations.
<https://digitalcommons.usf.edu/etd/236>.
- Fernandez, R. 2008. Culture and Economics, (Ed.S. N. Durlauf & L. E. Blume), The New Palgrave Dictionary of Economics, New York: Oxford University Press. 330-340.
- Gagliardi, F. (2008). Institutions and economic change: A critical survey of the new institutional approaches and empirical evidence. *The Journal of Socio-Economics*, 37(1), 416-443.
- Greif, A. (1993). Contract enforceability and economic institutions in early trade: The Maghribi traders' coalition. *The American economic review*, 525-548.
- Greif, A. (1994). Cultural beliefs and the organization of society: A historical and theoretical reflection on collectivist and individualist societies. *Journal of political economy*, 102(5), 912-950.
- Guiso, L., Sapienza, P., & Zingales, L. (2006). Does Culture Affect Economic Outcomes?. *Journal of Economic Perspectives*, 20(2), 23-48.
- Güvenç, B. (1979). İnsan ve kültür (3. Baskı). İstanbul: Remzi Kitap Evi.
- Harrison, L.E. (1992), Who Prospers? How Cultural Values Shape Economic and Political Success. New York: Harper Collins, Basic Books.
- Işık O. & Pınarcıoğlu M.M. (2011). Nöbetleşe Yoksulluk (8. baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- İris, M. (2003), Bütün Yönleriyle Süryaniler, Ekol Yayıncılık, İstanbul.
- Jenks, C. (2007). Altkültür: Toplumsalın Parçalanışı. (Çev. Nihal Demirkol), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Jourdain, A., & Naulin, S. (2016). Pierre Bourdieu'nün Kuramı ve Sosyolojik Kullanımları. (Çev. Öykü Elitez). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Keske, M. (2010). "Mardin'de Süryaniler: nüfus hareketlilikleri ve nedenleri". Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Kingston, C., & Caballero, G. (2009). "Comparing Theories of Institutional Change", *Journal of Institutional Economics*, 5(2): 151-180.
- Kitapçı, İ. (2018). İktisat Sosyolojisi: İktisadi Davranışlara Sosyolojik Bir Bakış. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 4(3), 23-41.
- Lin, J. Y., & Nugent, J. B. (1995). Institutions and economic development. *Handbook of development economics*, 3, 2301-2370.
- Montalvo, J. G., & Reynal-Querol, M. (2014). Cultural Diversity, Conflict, and Economic Development, in *Handbook of the Economics of Art and Culture*, 485- 506.
- North, D. C. (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. New York: Cambridge University Press.
- North, D. C. (2002). Kurumlar, Kurumsal Değişim ve Ekonomik Performans. (Çev. G. Ç. Güven). İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları,
- Özcoşar, İ. (2006). "19. yüzyılda Mardin Süryanileri". Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı Doktora Tezi.
- Özcoşar, İ. (2008). Bir yüzyıl bir sancak bir cemaat 19. yüzyılda Mardin Süryanileri. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Özdemir, B. (2014). Süryanilerin Dünü Bugünü I. Dünya Savaşında Süryaniler (3. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Özmen, A. (2017), Umudu Uzakta Aramak: Süryanilerin Turabdin'den Göçü, *Turkish Studies*, 12/2, 167-178.
- Rao, M. G., & Sen, K. (1997). Internal migration, center-state grants, and economic growth

- in the states of india: A comment on Cashin and Sahay. Staff Papers (International Monetary Fund), 44(2), 283-288.
- Rodrik, D. (2009). Tek Ekonomi – Çok Reçete: Küreselleşme, Kurumlar, ve Ekonomik Büyüme. (N. Domaniç, Çev.) Ankara: Efil Yayınevi.
- Roland, G. (2015). Economics and culture. Emerging Trends in the Social and Behavioral Sciences: An Interdisciplinary, Searchable, and Linkable Resource, 1-18.
- Salim, Y. (2003). Dört Dilli Midyat'ın Öyküsü. Nsibin, 18(69), 75-78. <https://drive.google.com/file/d/1-7ILPsDgss2BLVqsCaiKeGDOg5USxycy/view>.
- Turgut, R. (2016). Bir halkın göç hikayesi: Süryanilerin XX. yüzyılda Türkiye'den Avrupa'ya göç süreci. Mukaddime, 7(2), 275-294.
- Ülgener S. F. (1981). İktisadi Çözülmenin Ahlak ve Zihniyet Dünyası. (2. Baskı). İstanbul: Der yayınları.
- Yavuzaslan, K. (2018). Deneysel İktisat ve Kültürel Farklılıkların Deneysel İktisatla İfadesi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 33,217-231
- Yay, T. (2021). Kültür İktisadı ve İktisat Kültürü: Ülgener-Sayar Araştırma Programının Metodolojik Temelleri Üzerine. SIYASAL: Journal of Political Sciences, 30(1), 23–43.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.